

DAVA KONUSU KAVRAMI VE TEORİLERİ

Dr. Levent BÖRÜ*

ÖZET

Dava konusu, en kısa tanımıyla dava ile elde edilmek istenen sonuçtur ve medenî usûl (yargılama) hukukunun merkez kavramlarından birisidir. Dava konusu kavramı, derdestlik ve kesin hükmün kapsamının belirlenmesi, davanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı gibi, hukuk yargılamasının ana konuları diyebileceğimiz konulara verilecek nitelik bakımından belirleyici bir öneme sahiptir. Dava konusu kavramının, kanuni olarak hiçbir yerde açık seçik bir tanımı yapılmamıştır. Doktrinde dava konusunun niteliği tartışmalıdır ve bu sebeple dava konusu kavramını açıklayabilmek amacıyla birçok teori ileri sürülmüştür. Günümüzde, hâlâ dava konusu kavramı üzerine yeni teoriler ileri sürülmeye devam etmektedir. Çalışmada, dava konusu kavramı, doktrin tarafından ileri sürülen teoriler altında tanımlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dava konusu, dava konusu kavramı, usûlî talep, maddî talep, dava konusu teorileri.

ABSTRACT

The matter in dispute is briefly the target consequence with the action and one of the central concepts of civil procedure law. This notion has a determining importance in terms of qualification of the main subjects of the litigation such as pendency, determination of the extent of final judgement, prohibition of the amendment of action. It is not defined in laws explicitly. The legal character of the matter in dispute is controversial and for this reason, many theories are submitted for purpose of clarification of this notion. Today's, new theories on the concept of matter in dispute is continued to put forward. In our study, we tried to explain the notion of "matter in dispute" under the contending theories of the doctrine.

Keywords: Matter in dispute, the notion of matter in dispute, procedural claim, material claim, theories on the concept of matter in dispute.

(*) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi (leventboru@yahoo.com).

GİRİŞ

Dava konusu (müddeabih) kavramı¹, usûl hukukunun merkezi kavramlarından birisini oluşturmaktadır². Söz konusu kavram, görevli ve yetkili mahkemenin saptanması, derdestlik ve kesin hükmün kapsamının belirlenmesi, davanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı ile dava (taleplerin) yığılması gibi, hukuk yargılamasının ana konuları diyebileceğimiz konulara verilecek nitelik bakımından belirleyici bir öneme sahiptir³. İşte bu sebeple, yabancı doktrinde özellikle Alman hukukunda, dava konusu kavramını açıklamak ve anlamlandırmak üzere çok sayıda teori ileri sürülmüştür. Hatta dava konusunun tam olarak ne olduğunun belirlenmesi üzerindeki tartışmalar hâlâ son bulmuş değildir ve günümüzde bu kavram üzerine bilimsel çalışmalar yapılmaya devam et-

(1) Almanya, Avusturya ve İsviçre’de, “dava konusu” kavramını ifade etmek üzere, hukuk doktrininde genel kabul gören kavram “*Streitgegenstand*”dır. Yürürlükten kalkan 1086 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu’nun çeşitli hükümlerinde, “dava konusu” tabirinin yerine “müddeabih” tabiri kullanılmıştır (bkz. m. 1, 2, 3, 4, 43, 87, 186 gibi). 1086 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu’nun yerini almak üzere hazırlanan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 12.01.2011 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde kabul edilmiş ve 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve 1086 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu bu şekilde yürürlükten kaldırılmıştır; 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda ise açıkça “dava konusu” tabiri kullanılmıştır (bkz. m. 4, 57, 125, 303 gibi). Biz de bu sebepten ötürü, “dava konusu” tabirini kullanmayı daha yerinde bulmaktayız; ayrıca, burada hemen şunu belirtmek isteriz ki, *Belgesay*, “dava konusu” veya “müddeabih” tabirinin yerine “davalanan şey” tabirini kullanmayı tercih etmiştir (bkz. *Belgesay*, M. R.: Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu, İstanbul 1947, s. 181 vd). *Postacıoğlu* ise, “dava mevzuu” veya “davalı şey” tabirini kullanmaktadır (*Postacıoğlu*, İ. E.: Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975, s. 464; *Postacıoğlu*, İ. E.: Davalı Şeyin ve Hakkın Temliki: HUMK.nun 186 cı Maddesi Üzerine Bir Deneme, İBD 1956, S. 4-5, s. 113-123).

(2) *Schwab*, K. H.: Der Streitgegenstand im Zivilprozess, München-Berlin 1954, s. 1; *Musielak*, H. J.: Grundkurs ZPO, München 2010, s. 95; *Meier*, I.: Iura Novit Curia, Zürich 1975, s. 25; *Pohlmann*, P.: Zivilprozessrecht, München 2009, s. 111; *Tanriver*, S.: Medeni Usûl Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara 2007, s. 71; *Yılmaz*, E.: Medeni Yargılama Hukukunda Islah, Ankara 2010, s. 180 dpt. 256; *Kulaksız*, C.: Die Teilklage im deutschen und türkischen Zivilprozessrecht, Frankfurt am Main-Berlin-Bern-Bruxelles-New York- Oxford-Wien 2004, s. 35.

(3) *Zeiss*, W./*Schreiber*, K.: Zivilprozessrecht, Tübingen 2009, s. 107-108; *Robinow*, J.: Zur Lehre vom Streitgegenstand, Hamburg 1934, s. 7 vd.; *Ballon*, O.: Einführung in das österreichische Zivilprozessrecht-Streitiges Verfahren, Graz 2009, s. 139, 140; *Jauernig*, O.: Zivilprozessrecht, München 2007, s. 118; *Haus*, O.: Der Streitgegenstand im Schweizerischen Zivilprozess, Zürich 1981, s. 1, 2; Basler Kommentar: Schweizerische Zivilprozessordnung von Oberhammer, Basel-Genf-München 2010, s. 489; *Pohlmann*, s. 111-122 .

mektedir. Bu kavram üzerindeki tartışmaların günümüz doktrininde hâlâ devam etmesi, dava konusunun ne anlama geldiğinin de hâlâ çözüme kavuşturulamadığı anlamına gelmektedir⁴. Aslında, dava konusu kavramının, tüm ülkelerin hukuk yargılaması sistemleri bakımından genel geçerlik taşıyacak şekilde anlamlandırılmaması gayet normaldir. Çünkü, devletlerin özellikle yargılama sistemlerinin ve maddî hukuk ile usûl hukuku arasında kurulmaya çalışılan hukuki ilişki üzerine tartışmaların farklılığı bu sonucu ortaya çıkarmaktadır⁵.

Dava konusuna ilişkin tartışmalar ve buna ilişkin teoriler “*talep (istem)*” kavramına verilen anlamlandırma ile başlamıştır. Çünkü dava konusu ile eş anlamda kullanılan talep (istem) kavramının ne şekilde anlaşılması gerektiği uzun zaman tartışma konusuydu. Özellikle Alman Medenî Usûl Kanunu’nun (DZPO) yürürlüğe girmesi ile bu tartışma daha da şiddetlendi. Zira medenî hukukta talep kelimesinin, Alman Medenî Kanunu’nun (BGB) § 194. hükmünün 1. fıkrasında belirtilmek suretiyle, ne anlama geldiği açıkça düzenlenmiştir. Buna göre talep, bir başkasından bir şey yapmasını veya yapmamasını isteyebilmektir⁶. Oysa Alman Medenî Usûl Kanunu usûlî talep kelimesi için bir açıklama getirmemektedir. İşte bu noktada, maddî hukuktaki talep kavramının, usûl hukukunda uygulanması birçok sorunu beraberinde getirmiştir ve doktrinde usûl hukukundaki talebin, maddî hukuktaki talepten farklı olup, ayrılması gerektiği görüşü ortaya atılmıştır⁷. Zaten medenî usûl hukukunun medenî hukuktan bağımsızlaşmasıyla, talep kavramının da buna uygun şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Usûl hukukunun farklı ilkeleri ve kuralları göz önünde tutuldukça, medenî hukuk kurumlarının aynen usûl hukukuna taşınamayacağı anlaşılmıştır. Zamanla maddî anlamda talebin, usûl hukuku için yetersiz ve uygun olmadığı anlaşılarak, usûlî talep kavramı

(4) Tanrıver, s. 71-72; Yılmaz, s. 181 vd.; Schwab, Streitgegenstand, s. 1.

(5) Lenze, K.: Von der actio im Privatrechtssystem Savignys zum Streitgegenstand im Zivilprozessrecht, Münster 1971, s. 134; Tanrıver, s. 72.

(6) Alman Medenî Kanunu (BGB) § 194, I: “Das Recht, von einem anderen ein Tun oder Unterlassen zu verlangen (Anspruch)...”.

(7) Lüke, G./Prütting, H.: Lexikon des Rechts Zivilverfahrensrechts, Berlin 1995, s. 349, 350; Althammer, C.: Die Streitgegenstandslehre von Karl Heinz Schwab im Zivilprozess des 21. Jahrhunderts, ZZP 123, s. 163-184, s.166; Musielak, s. 95; de Boor, H. O./Erkel, G.: Zivilprozeßrecht, Wiesbaden 1961, s. 93; Baumfalk, W.: ZPO-Erkennnisverfahren, Vollstreckungsverfahren Grundzüge des Insolvenzverfahren, Münster 2010, s. 47; Schellhammer, K.: Zivilprozess (Gesetz-Praxis-Fälle), Heidelberg-München-Landsberg-Frechen-Hamburg 2010, s. 64.

geliştirilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda usûl hukukunda maddî anlamda talep, yerini usûlî talebe bırakmıştır. Günümüz modern hukukunda artık maddî anlamda talep ile usûlî talep yan yana durmaktadır. Bu da medenî hukuk ile usûl hukukunun birbirinden bağımsız, ama birbirine çok yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Bugün doktrinde kabul edilen hâkim görüşe göre, usûl hukukunda talep kavramı geçince, bundan kesinlikle usûlî anlamda talep (*prozessualer Anspruch*) anlaşılmalıdır ve usûlî talep, maddî anlamda talepten tamamen farklıdır⁸. Usûlî talep, genel hatlarıyla, “bir hukuki sonucun kesin bir biçimde belirlenmesini konu alan ve mahkemeye yöneltilmiş bulunan istek” olarak tanımlanabilir⁹. Ancak bununla birlikte, usûlî talep kavramının ne şekilde, hangi unsurlarla doldurulacağı hâlen tartışma konusudur. Örneğin dava konusu usûlî talebin belirlenmesi için davacının talep sonucu veya netice-i talebi (*das Rechtsbegehren*) yeterli mi, yoksa davacının ileri sürdüğü vakıalar (*der Lebenssachverhalt*) da bu hususta önemli midir?

Dava konusunun niteliğini açıklayan en eski teori, artık bugün pek taraftar bulmayan maddî hukuk teorisidir. Daha sonra dava konusunun usûlî içerikli olduğuna dair teori ortaya atılmış, sonraki zamanlarda ise, sorun yeniden değişik bir maddî hukuk teorisine doğru kaymıştır. Bunların dışında, dava konusunun belirlenmesinde kendine özgü başka teoriler daha ortaya atılmıştır. Ancak burada hemen şunu belirtmek isteriz ki, bu teoriler her zaman salt belli bir formda, doktrindeki yazarlar tarafından doğrudan alınıp, savunulmamıştır. Her yazarın, belirli bir teoriyi kendine göre yorumlayıp yeniden şekil vererek savunduğu da olmuştur. Bu nedenle, aşağıda bu teorilerin sadece esasını teşkil eden özelliklerini belirtmekle yetineceğiz.

(8) Zeiss/Schreiber, s. 123; Schilken, E.: Zivilprozessrecht, Köln-München 2010, s. 108 vd.; Lüke/Prütting, Lexikon, s. 349-350; Musielak, s. 95; Althammer, s. 165; Rosenberg, L./Schwab, K. H./Gottwald, P.: Zivilprozessrecht, München 2010, s. 504 vd.; de Boor/Erkel, s. 93; Baumfalk, s. 47 vd.; Schellhammer, s. 65; BasKomm/Oberhammer, s. 489; Sutter-Somm, T./Hasenböhler, F./Leuenberger, C.: Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung, Zürich-Basel-Genf 2010, s. 424; Özkaya-Feredenci, H. Ö.: Kesin Hükümün Objektif Sınırları, İstanbul 2009, s. 133, 138-142; Kulaksız, s. 28.

(9) Üstündağ, S.: İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul 1967, s. 142; Tanrıver, s. 81.

I. ESKİ MADDİ HUKUK TEORİLERİ¹⁰

Dava konusu tartışmasında, yukarıda da kısaca belirtildiği üzere, günümüz modern hukukunda artık maddî hukuk kökenli teoriler savunulmamaktadır¹¹. Ancak yine de, usûlî teorilerin anlaşılabilmesi bakımından bu teorilere değinmek yararlı olacaktır.

Eski maddî hukuk teorilerinin hepsinin ortak yanı dava konusunu sadece maddî hukuk ile açıklamaya çalışmalarıdır. Eski maddî hukuk teorilerine göre¹², dava konusu ile maddî hukuka ilişkin talep anlaşılmaktadır. Usûl hukukunda maddî hukuktan soyutlanmış, ondan ayrı ve bağımsız bir talep kavramı olamaz. Buna göre, usûl hukuku alanında kanuni düzenleme öngören kanun koyucu, kanuni düzenlemelerde talepten bahsettiği yerlerde, maddî hukuka ilişkin talebi esas almış ve onu göz önünde bulundurmuştur¹³. Maddî hukuka ilişkin talep, Alman Medenî Kanunu'nun (DBGB) § 194. hükmünün 1. fıkrasında da belirtildiği üzere, bir kimseden, bir şeyi yapmayı veya yapmamayı istemek hakkıdır. Burada sözü edilen “*yapma*” kavramının kapsamının içerisine, “*verme*” kavramı da dâhil olmalıdır¹⁴. Aslında bu teorinin doktrin tarafından o zamanlar benimsenmiş olması bir bakımdan doğrudur. Çünkü, yukarıda da belirtildiği üzere, Alman Medenî Usûl Kanunu'nda (DZPO) “*talep*” kelimesi kullanılırken, maddî hukuk anlamındaki talep göz önünde bulundurulmuştur. Bu açıdan gerek Alman Medenî Kanunu'nun (DBGB) ve gerek Alman Medenî Usûl Kanunu'nun (DZPO) hazırlayıcıları açısından bu konuda bir birlik vardır ve her ikisi de dava konusu bakımından, maddî hukuk anlayışını göz önünde bulundurmuşlardır¹⁵.

(10) Eski maddî hukuk teorileri, Alman, Avusturya ve İsviçre hukuk sistemlerinde, “*Die materiell-rechtliche Theorie*” olarak anılmaktadır.

(11) Lüke/Prütting, Lexikon, s. 351; Prütting, H./Gehrlein, M.: ZPO Kommentar, Berlin 2010, s. 5.

(12) Eski maddî hukuk teorilerinin temeli ilk defa Bernhard Windscheid'a dayanır ve dava konusu, maddî hukuktaki taleple aynı anlamdadır (bkz. Windscheid, B.: Die actio des römischen Civilrechts, vom Standpunkte des heutigen Rechts, Düsseldorf 1856); Bunun dışında bkz. Lent, H.: Zur Lehre vom Streitgegenstand, ZZP 65, s. 315 vd.; Blomeyer, A.: Zum Urteilsgegenstand im Leistungsprozeß, Festschrift für Friedrich Lent zum 75. Geburtstag, München-Berlin 1957, s. 43 vd.

(13) von Arx, G.: Der Streitgegenstand im schweizerischen Zivilprozess, Basel 2007, s. 18-19; Lüke/Prütting, Lexikon, s. 350, 351; Prütting/Gehrlein, s. 5; Vogel, O./Spühler, K./Gehri M.: Grundriss des Zivilprozessrechts, Bern 2006, s. 214; Schwab, İhtilaf Konusu, s. 289; Pohlmann, s. 116.

(14) Tanrıver, s. 73; Muşul, T.: Medenî Usûl Hukukunda Terdit İlişkileri, İstanbul 1984, s. 91; Schwab, İhtilaf Konusu, s. 289; Kulaksız, s. 28-29.

(15) Yılmaz, s. 182; Özkaya-Ferendeci, s. 133.

Alman Medenî Usûl Kanunu'ndaki talebin, maddî hukuktaki talep ile aynı görülmesi, bir süre sonra bazı sorunları ortaya çıkarmıştır. Şöyle ki, maddî hukuka ilişkin talep hakkı, sadece eda davalarında söz konusu olur. Buna karşılık, tespit davaları ile inşai davalarda, maddî hukuka ilişkin bir talep hakkının varlığından bahsedilemez. Halbuki, her üç dava türünde de, davacı bir talepte bulunduğuna göre, en azından tespit davaları ile inşai davalar bakımından dava konusuna açıklık getirilebilmesi için, maddî hukuka ilişkin talepten tümüyle farklı bir nitelik taşıyan usûl hukuku anlamında kendine özgü bir talep kavramının varlığı gereklidir. Diğer bir deyişle, eski maddî hukuk teorisi anlayışına göre bir talep, yalnızca eda davalarında dava konusunu oluşturabilir; oysa tespit ve inşai davalar açısından, maddî hukuk anlamında talep davanın konusu olamaz¹⁶.

Ayrıca maddî hukuk taleplerinin yarışması sorunu, maddî hukuk anlamında talep kavramı yanında, usûl hukuku anlamında bir talebin varlığını zorunlu kılmaktadır. Örneğin, haksız fiil ve sözleşmeye aykırılık gibi iki ayrı sorumluluğun aynı somut olayda bulunduğu bir durumda (ki, bu durumda doktrindeki hâkim görüşe göre, kanundaki normların yarışması değil; taleplerin yarışması söz konusudur) birden fazla maddî hukuk talebinin varlığı kabul edilir. Buna karşın usûl hukukundaki hâkim görüşe göre, bu durumda birden çok talep yoktur. Aksi halde, birden fazla maddî hukuk talebinin varlığı kabul edilir ve usûl hukukunda, maddî hukuktakinden ayrı bir talep kavramının olmadığı anlayışı benimsenirse, her hukuksal sebep için ayrı ayrı hüküm vermek gerekirdi. Ayrıca, örnek verdiğimiz somut olayda davacının sözleşmeye aykırılığa dayanan talebi kabul edilip; buna karşın haksız fiile dayanan talep reddedilirse, davacının davası kısmen kabul kısmen de reddedilmiş sayılmak gerekecek ve böylelikle ortaya çıkan sonucun açıklanması şüphesiz zor olacaktır. Bununla birlikte, örnek verdiğimiz somut olayda, davacı önce haksız fiile dayanarak dava açıp, daha sonra derdestlik itirazı ile karşılaşmadan, aynı sonuca ulaşmak için bu kez sözleşmeye aykırılıktan dava açabilecektir¹⁷. Bu somut örnek üzerinde de açıkça görüldüğü üzere, maddî anlamda talep, usûl hukukunda dava konusunu açıklamak için yeterli değildir. Usûl hukukunun maddî hukuktan bağımsızlaşması sonucunda, usûl hukuku için maddî hukuktan ayrı ve kendine özgü bir

(16) Yılmaz, s. 183; Tanrıver, s. 73, 74; Arens, P./Lüke, G.: Zivilprozessrecht-Erkenntnisverfahren Zwangsvollstreckung, München 2006, s. 158-159; Jauernig, s. 121.

(17) Yılmaz, s. 183; Tanrıver, s. 73,74; Arens/Lüke, Zivilprozessrecht, s. 158-159; Lüke/Prütting, Lexikon, s. 352; Rechberger, W. H./Simotta, D. A.: Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts-Erkenntnisverfahren, Wien 2009, s. 196-197.

talep kavramını geliştirme ihtiyacı, bunun en iyi ispatıdır. Zira bu durum usûlî içerikli dava konusu teorilerinin doğmasına sebep olmuştur¹⁸.

II. SAF USÛLÎ (USÛL HUKUKU) TEORİLER¹⁹

Maddî hukuk teorilerinden sonra saf usûl hukuku teorileri geliştirilmiştir. Bunlar zamanla doktrinde hâkim görüş olmuş ve eski maddî hukuk teorilerinin tamamen terk edilmesine sebebiyet vermiştir. Söz konusu usûl hukuku teorileri, davanın yargılama aşamasıyla ve şartlarıyla ilgili olarak usûl hukukuna önem vermekte, davanın esası ile ilgili olarak da maddî hukuka yönelmektedirler²⁰. Bu teorilerin ortak özelliği ise, maddî hukuk anlamındaki talepten tümüyle ayrı ve ondan bağımsız usûl hukukuna özgü bir talep kavramının varlığı düşüncesine dayanmasıdır²¹.

1. Tek Unsurlu Teori²²

Tek unsurlu dava konusu teorisine göre²³, dava konusunu belirleyebilmek için, davacının talebi önemlidir²⁴. Diğer bir deyişle, dava ko-

(18) Lükkel/Prütting, Lexikon, s. 351, 352; Zeiss/Schreiber, s. 123 vd.

(19) Saf usûlî (usûl hukuku) teoriler, Alman, Avusturya ve İsviçre hukuk sistemlerinde, "Die Prozessualen Theorien" olarak anılmaktadır.

(20) Özkaya-Ferendeci, s. 145.

(21) Muşul, s. 95; Tanrıver, s. 75; Lükkel/Prütting, Lexikon, s. 351, 352; Pohlmann, s. 117.

(22) Tek unsurlu teori, Alman, Avusturya ve İsviçre hukuk sistemlerinde, "Die eingliedrige Streitgegenstandstheorie" olarak anılmaktadır.

(23) Dava konusunun belirlenmesinde, yalnızca talep sonucunun esas alınmasını öngören bu teori, önceleri evlilik ile ilgili davalar bakımından Bötticher tarafından ortaya atılmıştır. Daha sonra Schwab tarafından bütün dava türleri için kabul edilmiş ve geliştirilmiştir (bkz. Bötticher, E.: Zur Lehre vom Streitgegenstand im Eheprozeß, Festgabe zum 70. Geburtstag von Leo Rosenberg, München-Berlin 1949, s. 73 vd.; Schwab, Streitgegenstand, s. 186 vd.).

(24) Alman hukuku doktrinindeki temsilcileri için Schwab, Streitgegenstand, s. 199; Hesselberger, D.: Die Lehre vom Streitgegenstand, Köln 1970, s. 296; "Rosenberg/Schwab, Zivilprozessrecht, 1986, s. 567 bu basıda savunulan tek unsurlu teori, Gottwald'ın çalışmaya katılmasıyla, terk edilmiştir" (Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 506, 507); Baumgärtel, G.: Zur Lehre vom Streitgegenstand, JuS 1974, S. 2, s. 75; İsviçre hukuku doktrinindeki temsilcileri için bkz. Guldener, M.: Schweizerisches Zivilprozessrecht, Zürich 1979, s. 198 vd.; Kummer, M.: Das Klagerecht und die materielle Rechtskraft im schweizerischen Recht, Bern 1954, s. 72 vd., 92; Kummer, M.: Grundriss des Zivilprozessrechts, Bern 1974, s. 95; Avusturya hukuku doktrinindeki temsilcileri için bkz. Dolinar, H.: Wechselanspruch und Anspruch aus dem Kausalverhältnis, ÖJZ 1978, s. 449; (ancak Dolinar, görüşünü değiştirip, daha sonra iki unsurlu teoriyi benimsemiştir (Rechberger, W. H.: Kommentar ZPO, Wien 2006, s. 1057; Rechberger/Simotta, s. 195 dpt. 9); Kralik, W.: Der Streitgegenstand im Rechtsmittelverfahren, Festschrift für Baumgärtel zum 70. Geburtstag, Köln 1990, s. 261.

nusu, yalnızca “*talep sonucu (das Rechtsbegehren)*”²⁵ esas alınmak suretiyle belirlenmelidir. Bu teoriye göre, dava konusu, talep sonucunun bi-zatihi kendisidir ve vakıalar karışımının dava konusunun belirlenmesinde asli bir rolü yoktur. Ancak, vakıalar karışımı, fer’i olarak, talep sonucunun yorumlanması sırasında kullanılabilir²⁶. Buradan hareketle, vakıalar karışımı, dava konusunun ayrılmaz ve talep sonucu ile eşdeğerliğe sahip unsurlar arasında yer almaz²⁷.

Dava konusunun yalnızca, talep sonucu ile sınırlanmasının pratik etkileri vardır. Tek unsurlu teoride, maddî vakıalar ile sınırlanmadığı için geniş anlamda bir dava konusu kavramı yaratılmıştır. Bu da maddî anlamda kesin hükmün etki alanını genişletir. Çünkü dava konusu aynı şekilde kesin hükmün objektif sınırlarını da biçimlendirir. Geniş anlamda dava konusu kavramı ile mahkeme de geniş anlamda takdir yetkisi alanına sahip olur ve böylece kapsamlı kesin hükmün etkisi ile gereksiz yere dava açılmasının önüne geçilir. Bu açıdan, tek unsurlu teori usûl ekonomisine hizmet etmektedir²⁸. Ayrıca tek unsurlu teorinin benimsenmesi ile, aynı dava dilekçesinde birbirine bağlı maddî vakıalar ile her zaman değişebilen dava konusu kavramı da söz konusu olamayacağı için, dava (talep) yığılması ve dava değişmesinde hakkaniyete uygun çözümler üretilebilir²⁹. Zira, bir davadaki usûlî taleplerin külliliği veya münferitliği, dava dilekçesindeki taleplerin külli veya münferit olmasına göre belirlilik kazanacak; dolayısıyla, birden fazla usûlî talepte bulunulması hâlinde, bu taleplerin aynı maddî vakıaya (hayat olayına) dayanmış olup olmadığına bakılmaksızın, dava (talep) yığılmasının mevcut olduğu varsayılacaktır³⁰. Tek unsurlu teoride, dava konusunun yalnızca talep sonucu olduğu düşünüldüğü için, talep sonucunda yapılacak herhangi bir değişiklik,

(25) Talep sonucu davanın mutlak gerekli içeriği olarak, davacı tarafından davalıya karşı mahkemeden talep edilmiş hak olarak tanımlanabilir ve bu şekilde açılmış olan davanın uygun bulunması hâlinde mahkemeden talep edilmiş bu hak üzerine karar verilmesi istenir. İşte bu sebeple tek unsurlu teoride, dava konusu kavramı talep sonucu ile örtüşür. Zira bu sebeple tek unsurlu teori, talep teorisi (*Antragstheorie*) adı ile de anılmaktadır (von Arx, s. 7).

(26) Haus, O.: *Der Streitgegenstand im Schweizerischen Zivilprozess*, Zürich 1981, s. 20; Robinow, s. 15; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 506-508; Rechberger/Simotta, s. 193-194.

(27) Lüke, G.: *Zur Streitgegenstandslehre Schwabs-eine zivilprozessuale Retrospektive*, Festschrift für Karl Heinz Schwab 1990, s. 309; von Arx, s. 20; Meier, Inra, s. 55; Meier, I.: *Schweizerisches Zivilprozessrecht*, Zürich-Basel-Genf 2010, s. 201 vd; Tanriver, s. 78, 79; Musielak, s. 97; Rechberger/Simotta, s. 195.

(28) von Arx, s. 21.

(29) von Arx, s. 21; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 504 vd.

(30) Schwab, *Streitgegenstand*, s. 101; Tanriver, s. 79.

dava konusunda ve dolayısıyla davada değişiklik yapılması anlamına gelecektir³¹.

2. İki Unsurlu Teori³²

Alman, Avusturya ve İsviçre hukuk doktrininde³³ ve yüksek yargısında³⁴ hâkim durumda olan bu teoriye göre³⁵, dava konusunun belirlenmesinde, isminden de anlaşılacağı üzere, iki unsurdan yola çıkılmaktadır. Buna göre, dava konusu, talepten (*Rechtsbegehren*) ve bu talebe dayanak olan vakıalar karışımından veya hayat olayından (*Lebenssachverhalt*)³⁶ oluşmaktadır. Her iki unsur eş değerlidir. Diğer

(31) *Schwab*, Streitgegenstand, s. 104 vd.; *Tanriver*, s. 79.

(32) İki unsurlu teori, Alman, Avusturya ve İsviçre hukuk sistemlerinde, "Die zweigliedrige Streitgegenstandstheorie" olarak anılmaktadır.

(33) Alman hukuku doktrinindeki temsilcileri için bkz. *Grunsky*, W.: Zivilprozessrecht, Köln-München 2008, s. 99, 24; *Arens/Lüke*, Zivilprozessrecht, s. 160 vd.; *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, s. 508; *Musielak*, s. 95 vd.; *Thomas*, H./Putzo, H.: Zivilprozessordnung, München 2010, s. 6; *Schilken*, s. 108 vd.; *Baumbach*, A./Lauterbach, W./Albers, J./Hartmann, P.: Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und anderen Nebengesetzen, München 2010, s. 30; *Zeiss/Schreiber*, s. 125; *Arens*, Streitgegenstand, s. 23; *Stein*, F./Jonas, M.: Kommentar zur Zivilprozessordnung, Bd. 4, §§ 253-327, Tübingen 2008, s. 2 vd.; *Arens*, P./Lüke, G.: Zivilprozessrecht-Erkenntnisverfahren Zwangsvollstreckung, München 2006, s. 158 vd.; *Adolphsen*, J.: Zivilprozessrecht, Baden-Baden 2009, s. 108; *Jauernig*, s. 118 vd.; *Paulus*, C. G.: Zivilprozessrecht, Berlin 2010, s. 39 vd.; *Prütting/Gehrlein*, s. 4-7. Avusturya hukuku doktrinindeki temsilcileri için bkz. *Fasching*, H. W.: Zivilprozeßrecht, Lehr-und Handbuch, Wien 1990, s. 591; *Ballon*, s. 139, 140; *Rechberger/Simotta*, s. 193; *Rechberger*, s.1055; *Holzhammer*, R.: Österreichisches Zivilprozeßrecht, Wien-NewYork 1976, s. 172; *Buchegger*, W./Holzhammer, R./Roth, M.: Zivilprozessrecht-Sammlung kommentierter Fälle, Wien-NewYork 2006, s. 37, 51; *Dolinar/Holzhammer*, s. 19. İsviçre hukuku doktrinindeki temsilcileri için bkz. *Vogel/Spühler/Gehri*, s. 155, 214, 215; *Leuenberger*, C./Uffer-Tobler, B.: Schweizerisches Zivilprozessordnung, Bern 2010, s. 164; *Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger*, s. 424; *BasKomm/Oberhammer*, s. 489; *Staehelein*, A./Staehelein, D./Grolimund, P.: Zivilprozessrecht, nach dem Entwurf für eine Schweizerische Zivilprozessordnung und weiteren Erlassen, unter Einbezug des internationalen Rechts, Zürich-Basel-Genf 2008, s. 120, 335; *Gasser*, D./Rickli, B.: Schweizerische Zivilprozessordnung, Zürich-St.Gallen 2010, s. 47.

(34) Alman Federal Temyiz Mahkemesi (*Bundesgerichtshof*) kararları için bkz. BGH NJW-RR 1991, s. 1279; BGH NJW 1995, s. 1757; BGH NJW 1996, s. 3151; BGH NJW 2000, s. 1958; BGH NJW 2001, s. 157.

(35) Bu teori, ilk kez *Rosenberg* tarafından ortaya atılmıştır. Daha sonra *Rosenberg* bu teorisin savunuculuğunu yapmaktan vazgeçmiş ve tek parçalı dava konusu teorisini benimsemiştir (*Schwab*, Streitgegenstand, s. 28 vd.).

(36) Hayat olayı (*Lebenssachverhalt*) kavramı, doktrinindeki hâkim görüş gereği, dava sebebi ile aynı anlamda görülmektedir. Bu kavram, iki unsurlu teoride dava konusunun belirlenmesinde talep sonucundan sonra ikinci belirleyici kavram olarak kullanılır.

bir deyişle gerek talep sonucu gerek vakıalar karışımı (hayat olayı), dava konusunun aynı derecede ve eşit öneme sahip, birbirinden bağımsız iki esaslı unsuru konumundadır. Buradan hareketle, iki unsurlu teoride, tek unsurlu teoriden farklı olarak, vakıalar karışımı (hayat olayı), usûlî talebin bir parçası olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla dava konusu kavramının belirlenmesinde, her iki unsurun eşit öneme sahip olduğu göz önüne alınarak, talep sonucu ve talebine gerekçe olarak sunduğu vakıalar karışımı (hayat olayı) birlikte değerlendirilmektedir³⁷. Bu teoride maddî hukuki düşüncelere kesinlikle dayanılmaz. Zaten bu sebeple saf usûlî teorilerden biri sayılmaktadır ve böylece maddî hukuki talep yarışmasından kaçınılmaktadır³⁸.

İki unsurlu teoriye göre, dava konusunun talep sonucu ile vakıalar karışımının (hayat olayı) eşdeğerli unsurları olduğunu görmesi beraberrinde bazı sorunları da ortaya çıkarabilir. Öncelikle, dava konusunun belirlenebilmesi amacıyla belirli bir kavram olan talebin yanına, belirsiz olan vakıalar karışımı (hayat olayı) da eklenirse hukuki güvenlik tehlikeye düşebilir³⁹. Zira bununla ilişkili olarak, davacı yalnızca bir talepte bulunduğunda ve bu davasına gerekçe olarak iki vakıa karışımı (hayat olayı) sunduğu zaman, iki dava konusu söz konusu olacaktır. Zira bu teoriye göre vakıalar karışımı (hayat olayı), dava konusunu belirlerken, talebin yanında eşdeğer bir unsur olarak yer almaktadır. Bunun sonucunda ise, iki farklı maddî vakıa (hayat olayı) iki farklı dava konusu demektir. Bu durumu somut bir olay üzerinden açıklarsak: Örneğin, davacı hem satış sözleşmesine hem de onunla bağlantılı kambiyo senedine dayanarak dava açtığında, bu ikisi tek bir vakıa karışımı veya hayat olayı olarak

Hayat olayı kavramı *Habscheid* tarafından geliştirilmiş ve daha sonra Alman Federal Temyiz Mahkemesi tarafından kullanılmaya başlanmıştır. *Habscheid'a* göre, hayat olayı, dava konusunun ikinci unsuru olarak, davayı oluşturan ve ona dayanak olan gerçekten olup bitmiş vakılardır. Yani hayat olayı ile vakıalar karışımı aslında aynı anlamdadırlar. *Guldener'e* göre de, hayat olayı kavranından, açılmış olan davanın oluşumuna temel olan bütün maddî vakıalar anlaşılmalıdır ve farklı zamanlarda veya ortamlarda tek tek gerçekleşmiş olan maddî vakıaların tamamı tek bir bütün olay olarak tarif edilir. İlke olarak, hayat olayı kavramı altında talep sonucuna dayanak olan hukuken ve gerçekten önemli olan vakıalar dava dilekçesinde dayanak olarak gösterilmelidir (bkz. *Habscheid*, W. J.: *Der Streitgegenstand im Zivilprozess und im Streitverfahren der freiwilligen Gerichtsbarkeit*, Bielefeld 1956, s. 206 vd.; *Guldener*, s. 201; *von Arx*, s. 38 vd; *Tanriver*, s. 77 dpt. 107, 108).

(37) *Horn*, L.: *Die Lehre vom Streitgegenstand*, JuS 1992, s.682; *Thomas/Putzo*, s. 6 vd.; *von Arx*, s. 22; *Robinow*, s. 16-17; *Tanriver*, s. 76, 77; *Yılmaz*, s. 184-185.

(38) *von Arx*, s. 22.

(39) *von Arx*, s. 23.

düşünülebilir. Diğer bir ifadeyle, davacı sadece tek bir usûlî talep için dava açmış sayılabilmekte ve böylece sadece bir dava konusu mevcut olmaktadır. Ancak bununla birlikte, davacının usûlî talebini yeterince belirleyebilmesi için, ileri sürdüğü her vakıa karışımı (hayat olayı), dava konusunun belirlenmesi için bir ölçüdür. Bu ölçüye uygun vakıalar, davacının talep ettiği hukuki sonucu çıkarttığı vakıaların bütünüdür. Örneğimize dönecek olursak, davacının bu ölçüye uygun vakıaları sunması için, alternatif olarak ya satış sözleşmesine ya da kambiyo senedini destekleyecek vakıaları göstermesi gerekmektedir. Böyle bir durumda tüm vakıaların sayılmasına gerek yoktur. İşte bu noktada satış sözleşmesi ve kambiyo senedi tek bir vakıa karışımı veya hayat olayı olarak düşünülemeyecektir. İkisi de birbirinden bağımsız hayat olayı olarak değerlendirildiği için, iki tane dava konusu söz konusu olacaktır⁴⁰.

Bu teoride ortaya çıkan diğer bir belirtilmesi gereken sonuç ise dava değişikliği bakımındandır. Gerek talep sonucu gerek vakıalar karışımı (hayat olayı), dava konusunun eşdeğerli iki unsuru olduğundan, bunlardan birinde veya her ikisinde yapılacak değişiklik, davanın değiştirilmesi anlamına gelecektir⁴¹.

3. Üç Unsurlu Teori⁴²

Üç unsurlu teoriye göre, yabancı doktrinde hâkim görüş olan iki unsurlu teorinin dava konusu kavramını tam olarak açıklayamadığı ve bu iki unsurun yanına isminden de anlaşılacağı üzere üçüncü bir unsurun eklenmesi gerektiği iddia edilmiştir. Buna göre, iki unsurlu teorinin dava konusu kavramının iki unsuru olan, talep (*Rechtsbegehren*) ve bu talebe dayanak olan vakıalar karışımının veya hayat olayının (*Lebenssachverhalt*) yanına bir başka unsur daha eklenmiştir. Bu teori genel olarak, doktrinde, içeriksel bakımdan farklı olmasına rağmen *Habscheid*'in ve *Böhm*'ün görüşü aynı ad altında toplanabilir⁴³. Çünkü her ikisi de iki unsurlu teorinin, iki unsurunun yanına üçüncü bir unsur ekleyerek dava konusunu betimlemeye çalışmışlardır. Aşağıda önce *Habscheid*'in, daha sonra ise *Böhm*'ün dava konusu üzerindeki görüşü açıklanacaktır.

(40) Özkaya-Ferendeci, s. 160, 161.

(41) *Habscheid*, s. 259 vd.; *Yılmaz*, s. 185.

(42) Üç unsurlu teori, Alman, Avusturya ve İsviçre hukuk sistemlerinde, "*Die dreigliedrige Streitgegenstandstheorie*" olarak anılmaktadır.

(43) *Hesselberger*, s. 196; *von Arx*, s. 26; *Rechberger/Simotta*, s. 195.

Schwab, dava konusu ile ilgili çalışmasını 1954 tarihinde yayınlamasından iki yıl sonra, *Habscheid* dava konusu ile ilgili çalışmasını açıklamıştır. *Habscheid*, çalışmasında Alman hukukunda hâkim olan iki unsurlu teoriyi artık modern dava konusu kavramı içinde olmayacağını düşünmek yerine bu teoriyi daha da geliştirmek yoluna gitmiştir. Yani, *Habscheid*'in görüşü aslında iki unsurlu teoriye dayanmaktadır. O, aynı iki unsurlu teoride olduğu gibi, dava konusunun talepten ve vakıalar karışımından (hayat olayı) oluştuğunu savunmaktadır. O bu iki unsur yanına üçüncü bir unsur olarak hak iddiasını (*Rechtsbehauptung*) eklemiştir⁴⁴.

Habscheid, üç unsurlu teorisi ile dava konusu kavramının açıklanmasında maddî hukukun hiçbir şekilde dayanak olarak alınamamasını ve kesinlikle usûlî bir bakış açısından değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Eski maddî hukuk teorilerinin, usûl hukukunun gerçeklerine uygun olmadığını ve maddî taleplerin gerçekte uygulamaya konulmasının zor olduğunu ifade etmiştir⁴⁵. Zira bu sebeple, *Habscheid*'in üç unsurlu teorisi saf usûlî teoriler arasında yer almaktadır⁴⁶.

Habscheid, dava konusu kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: Me-denî usûl hukukunda dava konusu, davacının, seçtiği yargılamada, belirli bir hayat olayına (vakıalar karışımına) dayanarak talep ettiği hukuki sonuca hakkı olduğu iddiasıdır⁴⁷. Buna göre, hak iddiası, davacının talebini de içermektedir. *Habscheid*, burada, dava konusunun belirlenmesini, aslında yalnızca davacının tasarrufuna bırakmıştır. Ona göre, hak iddiası, yargılama iddiasından (*Verfahrensbehauptung*) ve hukuki sonucun iddiasından (*Rechtsfolgenbehauptung*) olmak üzere iki parçadan oluşur⁴⁸. Ona göre, yargılama iddiası, davacının seçilen yargılamada, ileri sürdüğü hukuki sonuca ulaşması gerektiğine dair iddiası olarak anlaşılmalıdır. Buna göre, yargılama iddiası, öncelikle mahkemeye yönelen bir iddiadır. Hak iddiasının diğer parçasını oluşturan hukuki sonucun iddiası ise, davanın esasına, yani taraflar arasındaki ilişkiye yöneliktir⁴⁹. Taraflar bu ilişki bakımından kural olarak dava konusunun üzerinde bir parça tasar-

(44) *Habscheid*, s. 116, 117.

(45) *Habscheid*, s. 116, 117.

(46) *Hesselberger*, s. 197.

(47) *Habscheid*, s. 221, 222.

(48) *Habscheid*, s. 132 vd.; *Hesselberger*, s. 197 vd.; *Özkaya-Feredenci*, s. 165.

(49) *Habscheid*, s. 141 vd.

ruf yetkisine sahiptirler. Davacı talebinden feragat edebilir veya davalı onun talebini kabul edebilir⁵⁰.

Habscheid'in dava konusu kavramı, iki unsurlu teoriden yola çıkarak ve genişletilerek oluşturulmak istenmiştir. *Habscheid*'in teorisinde, davacının iddiası üçüncü bir unsur olarak görülmüş olsa da, dava konusunun merkezinde aslen yine talep ve vakıalar karışımı (hayat olayı) yer almaktadır⁵¹.

Böhm'e göre ise, dava konusu kavramının ilk unsurunu, mahkemenin verdiği hükümde hukuki sonucu belirleyen talep (*Rechtsbegehren*), ikinci unsurunu bu talebe dayanak olan vakıalar karışımı veya hayat olayı (*Lebenssachverhalt*), üçüncü unsurunu ise bu vakıalar karışımına uygulanabilen hukuk kuralı veya hukuki sebepten (*Rechtsgrund*) oluşturmaktadır⁵². Böylece, *Böhm*'ün üç unsurlu teorisinde, diğer teorilerden farklı olarak çok daha dar kapsamlı bir dava konusu kavramı belirlenmek istenmiştir. Ayrıca, bu teoriye göre, vakıalar karışımı, hukuk kurallarının uygulanabilmesinin yardımıyla belirlenmelidir⁵³.

Ancak, doktrinde *Böhm*'ün dava konusu kavramı birçok yönden eleştirilmiştir. Özellikle, dava konusunun daha davanın başında, hukuk kuralı ile daraltılmak istenmesi ve davanın taraflarına vakıaların oluşumu için hukuk kurallarını gösterme yükümlülüğünün verilmesi eleştiri konusu olmuştur⁵⁴. Öncelikle vakıaların oluşumu için hukuk kurallarının davada gösterilmesinin taraflara bir yükümlülük olarak yüklenmesinin, “*iura novit curia*”⁵⁵ ilkesine aykırı olduğu belirtilmiştir⁵⁶. Zira, kanaatimizce de hâkimin hukuku uygulaması, tarafın kurala dayanmasına engel teşkil etmemeli veya taraf bu kurala dayansa da hâkim bununla bağlı olmamalıdır. İşte bu sebeplerden ötürü, Avusturya hukuku doktrinin

(50) *Habscheid*, s. 146, 147.

(51) *Özkaya-Feredenci*, s. 168.

(52) *Böhm*, P.: Die Ausrichtung des Streitgegenstandes am Rechtsschutzziel, Festschrift für Winfried Kralik zum 65. Geburtstag, Wien 1986, s. 121 vd.

(53) *von Arx*, s. 26.

(54) *Rechberger/Simotta*, s. 195; *von Arx*, s. 27; *Rechberger*, s. 1056.

(55) “Hâkim hukuku bilir” anlamına gelmektedir (*Erdoğan*, B.: Hukukta Latince Teknik Terimler Özlü Sözler, İstanbul 2004, s. 66).

(56) *von Arx*, s. 27.

çoğunluğunda ve yüksek yargısında *Böhm*'ün bu teorisi hiçbir şekilde kabul edilmemektedir⁵⁷.

III. YENİ MADDİ HUKUK TEORİLERİ⁵⁸

Saf usûlî teoriler, eski maddî hukuk teorilerinin ortaya çıkardığı sorunları ortadan kaldırmak amacıyla ortaya atılmıştır. Ancak daha sonra 1960 ve 1970'lerde, saf usûlî teorilere karşı bir akım başlamış ve bazı yazarlar yeni maddî hukuk teorileri adı altında, eski maddî hukuk teorilerinin zayıf yönlerini kaldırarak, yeniden dava konusunu açıklamaya çalışmışlardır. Yeni maddî hukuk teorileri de, dava konusunun belirlenmesinde, özü itibarıyla maddî hukuktaki talep kavramını esas almışlardır. Ancak bununla birlikte, söz konusu teoriler, usûl hukukunun tümüyle maddî hukuktan ayrılmasının önlenmesini ve usûl hukuku ile maddî hukuk arasında yeniden bir bağ kurulmasını amaç edinmişlerdir⁵⁹. Yeni maddî hukuk teorilerini savunan yazarlar arasında da aslında bir görüş birliği oluşmamıştır⁶⁰. Bu teorinin en önemli savunucuları, *Nikisch* ve *Henckel*'dir.

*Nikisch*⁶¹, dava konusunun belirlenmesinde maddî hukuk ile usûl hukuku arasında bir bağlantı kurmaya çalışmıştır. Ona göre, dava konusunun belirlenebilmesi ve birden fazla maddî vakıanın (hayat olayının) aynı iktisadî amaç altında toplanabilmesi için, maddî hukuktaki talep kavramının esas alınması gerekir. Bu sebeple, o, maddî hukuktaki talep kavramının yeniden ele alınması gerektiğini belirtmiştir. *Nikisch*, teorisini açıklamak için şu örneği vermiştir: Bir tramvay kazasında birden çok kişi bu kaza sonucu yaralanmıştır. Her yolcunun hakkını mahkemelerde dava

(57) *Rechberger/Simotta*, s. 195; *Rechberger*, s. 1056; *von Arx*, s. 26.

(58) Yeni maddî hukuk teorileri, Alman, Avusturya ve İsviçre hukuk sistemlerinde, "*Die neue materiell-rechtliche Theorien*" olarak anılmaktadır.

(59) *von Arx*, s. 28 vd.; *Hesselberger*, s. 218 vd.; *Yılmaz*, s. 180; *Tanrıver*, s. 79-80; *Özkaya-Feredenci*, s. 169; *Hanağası*, E.: Davada Menfaat, Ankara 2009, s. 123; *Kulaksız*, s. 31-32.

(60) *Lent*, s. 315 vd.; *Nikisch*, A.: Der Streitgegenstand im Zivilprozess, Tübingen 1935, s. 2 vd.; *Nikisch*, A.: Zivilprozessrecht, Tübingen 1952, s. 8, 160; *Henckel*, W.: Parteilehre und Streitgegenstand im Zivilprozess, Heidelberg 1961, s. 252 vd.; *Blomeyer*, A.: Zivilprozeßrecht, Berlin 1985, s. 235 vd.; *Georgiades*, A.: Anspruchskonkurrenz im Zivilrecht und Zivilprozeßrecht, München 1968, s. 271 vd.; *Walter*, G.: Der Streitgegenstand, recht 1990, s. 37 vd.; *Haus*, s. 147.

(61) *Nikisch*, A.: Zur Lehre vom Streitgegenstand im Zivilprozess, AcP 154, s. 269 vd.

yoluyla araması farklı kanuni düzenlemelere dayandırılabilirse de, her yolcu için ortak maddî vakıa, kazadır. Bu sebeple, her yolcunun davasını farklı kanuni düzenlemelere dayandırması, bu davalardaki dava konusunun aynılığını ortadan kaldırmamalıdır.

*Henckel*⁶², dava konusunun belirlenmesinde, “tasarruf objesi (*Verfügungsobjekt*)” kavramından yola çıkmaya çalışmıştır. O, birden çok maddî hukuk talebinin tek bir tasarruf objesi adı altında tasvir edilip edilemeyeceği sorusu üzerinde durmuştur. O, maddî hukuk talebinin, tasarruf konusu olarak ele alınabileceğini belirtmiştir. Hatta, o, eğer bu iddia doğrulanırsa, tek bir usûlî talebin kabul edileceğini söylemiştir. *Henckel*, tasarruf objesini somutlaştırabilmek için şu örneği vermiştir: Bir maddî vakıanın değerlendirilebilmesi belirli bir zaman kesiti içerisinde olmasına bağlıdır. Yani, bir maddî vakıanın oluşumu, belirli bir zaman kesitinin ele alınmasına bağlıdır. İşte *Henckel*'e göre, zaman kesiti, talebin sebebinin belirlenmesidir. Zaman kesiti, davada iddia edilen maddî vakıaların kanuni düzenlemelere uygulanıp uygulanmamasına karar vermektedir.

IV. NİSBI DAVA KONUSU TEORİSİ⁶³

Son zamanlarda dava konusu kavramını belirlemek amacıyla, pratik düşüncelerin de etkisiyle nisbi dava konusu teorisi ortaya atılmıştır. Doktrinde bazı yazarlar, dava konusu kavramının amaca göre belirlenip belirlenemeyeceği üzerinde düşünmüşlerdir⁶⁴.

Bu teoriye göre, dava konusu kavramı tamamen amaca göre hareket edilerek belirlenmelidir. Diğer bir deyişle, bu görüşte olanlara göre medenî usûl hukukunda tek bir dava konusunun olması gerektiği anlamsızdır ve bunun yerine onlara göre, her usûl hukuku kurumunun amacına uygun olarak yeni bir dava konusunun belirlenmesi gereklidir⁶⁵. Buna göre, somut olay bakımından dava konusu ya daha geniş ya da dar tutulacaktır. Örneğin, derdestlik durumunda ve dava değişikliğinde, tek unsurlu teorinin geçerli olması önerilmektedir. Buna karşılık kesin hükmün etkisinde, dava konusunun hukuk güvenliği

(62) *Henckel*, s. 266 vd.

(63) Nisbi dava konusu teorisi, Alman, Avusturya ve İsviçre hukuk sistemlerinde, “*Theorie vom relativen Streitgegenstandsbegriff*” olarak anılmaktadır.

(64) *Musielak*, s. 99; *Jauernig*, O.: Verhandlungsmaxime, Inquisitionsmaxime und Streitgegenstand, Tübingen 1967, s. 157 vd.; *Baumgärtel*, s. 73-74.

(65) *Musielak*, s. 99, 100; *Özkaya-Feredenci*, s. 168; *Kulaksız*, s. 30-31.

bakımından daha dar tutulması savunulduğundan, iki unsurlu teorisinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir⁶⁶.

Diğer bir görüşe göre ise, dava konusu kavramının içeriğinin dava türüne ve yargılamada hangi ilkenin uygulandığına göre belirlenmesi gerekecektir. Buna göre, kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı yargılamada, hayat olayı (vakıalar karışımı) mahkeme tarafından kendiliğinden araştırılacağı için, dava konusu sadece talebe göre belirlenmelidir. Buna karşın yargılamada taraflarca hazırlama ilkesinin uygulanması hâlinde, davacının dava konusu üzerindeki tasarruf yetkisinden dolayı, iki unsurlu teori tercih edilmelidir⁶⁷.

V. ÇEKİRDEK TEORİ⁶⁸

Çekirdek teori, Avrupa medenî usûl hukukunda dava konusunun belirlenmesinde benimsenmiştir⁶⁹. Avrupa Birliği üye ülkeleri, son zamanlarda aralarındaki hukuki ilişkileri ortak çözüme bağlamak amacıyla medenî usûl hukuku alanında çeşitli tüzükler çıkarmışlardır ve bu uyuşmazlıkların bu tüzüklere göre çözümlenmesi amacıyla Lüksemburg'da Avrupa Adalet Divanı⁷⁰ kurulmuştur.

Avrupa Adalet Divanı, özellikle 44/2001 sayılı ve 01.03.2002 tarihinde yürürlüğe giren Özel Hukuk ve Ticaret Hukuku Konularında Yargı Yetkisi, Yargı Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair Konsey Tüzüğü'nün (EuGVVO) 27. maddesi çerçevesinde oluşan derdestlik için yukarıda sayılan teorilerden farklı olarak, çekirdek dava konusu teorisini ortaya koymuştur. Bu Tüzük, Özel Hukuk ve Ticaret Hukuku Konularında Yargı Yetkisi ve Hükümlerin Tenfizine İlişkin Brüksel Sözleşmesinin (EuGVÜ) yerine geçmiştir. Adı geçen Sözleşme'nin 21. maddesiyle, onun yerine geçen Tüzüğün 27. maddesi aynı içeriğe sahip-

(66) *Musielak*, s. 99, 100; *Özkaya-Feredenci*, s. 168.

(67) *Musielak*, s. 101; *Özkaya-Feredenci*, s. 169.

(68) Çekirdek teori, Avrupa usûl hukuku sisteminde, "Kernpunkttheorie" olarak anılmaktadır.

(69) *Wernecke*, F.: *Die Einheitlichkeit des europäischen und des nationalen Begriffs vom Streitgegenstand*, Berlin 2003, s. 17 vd.; *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, s. 508; *Özkaya-Feredenci*, s. 170; *Rechberger/Simotta*, s. 199, 200; *Jauernig*, s. 119; *BasKorn/Oberhammer*, s. 491.

(70) *Europäischer Gerichtshof (EuGH)*, yani Avrupa Adalet Divanı, Avrupa Birliği'nde yüksek mahkeme olup, Lüksemburg'tadır.

tir⁷¹. Ayrıca, Konsey Tüzüğü'nün 27. maddesi ve Lugano Sözleşmesi⁷² gereği dava konusu üzerindeki bu çekirdek teorinin, Avrupa Birliği üye devletlerinin mahkemelerinde de dikkate alınması gereklidir⁷³.

Tüzüğün 27. maddesi derdestlik ve dava konusu ile ilgilidir ve bu madde aynı haktan doğan talepler için, farklı üye devletlerde dava açılması durumunu düzenlemektedir. Buna göre, aynı taraflar arasında, aynı haktan doğan bir talep için, farklı üye devletlerde dava açıldığında, ikinci davanın açıldığı devletteki dava, ilk davanın açıldığı devletteki mahkemenin yetkisi belli oluncaya kadar bekletilmelidir. İlk davanın açıldığı devletteki mahkemenin yetkili olduğu anlaşılırsa, ikinci devlette açılan dava yetkisizlikten reddedilir⁷⁴.

Avrupa Adalet Divanı, Tüzüğün 27. maddesindeki "aynı talep" kelimesinden hareketle, dava konusu kavramını geniş anlamda yorumlamaktadır. Ayrıca, Avrupa usûl hukukundaki dava konusu kavramı, Alman medenî usûl hukukundaki ile aynı değildir⁷⁵. Buna göre, aynı talep ile açılan davalar, çekirdekte aynı hayat olayından doğan hukuki sonuçlar üzerine aynı hukuki uyumsuzluklarla ilgili bütün hukuki korunma taleplerini kapsar⁷⁶. Görüldüğü üzere, aynı talep denildiğinde, taleplerin şekli bakımından ayniyeti aranmayıp, bilakis her iki dava konusunun çekirdek noktalarının aynı olması gerekmektedir. Yani, farklı üye devletlerde aynı talep adı altında açılan her iki davaya dayanak olan hukuken ve gerçekten önemli olan vakıalar karışımının (hayat olayının) örtüşmesi durumunda, dava konularının da aynılığı kabul edilmektedir. Buna göre, Avrupa medenî usûl hukukunda, dava konusu taleple belirlenmemekte, dava konusunun aynı olması için, vakıalar karışımının (hayat olaylarının) birbirinden farklı olmaması gerekmektedir. Zira, Avrupa Adalet Divanı, bu şekilde, aynı anda birkaç üye devlette, aynı vakıalar karışımı (hayat olayıyla) ilgili dava açılmasının önüne geçilmesini istemektedir. Ayrıca bu şekilde, üye

(71) Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 508; Wernecke, s. 10, 11; BasKomm/Oberhammer, s. 491.

(72) Übereinkommen über die gerichtliche Zuständigkeit und Vollstreckung gerichtlicher Entscheidung in Zivil- und Handelssachen geschlossen in Lugano am 16. September 1988.

(73) Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 508; Jauernig, s. 119. Ayrıca bkz. BGHZ 134, s. 201, 210.

(74) Thomas/Putzo, s. 1886, 1887; Özkaya-Feredenci, s. 170; Rechberger/Simotta, s. 199-201; BasKomm/Oberhammer, s. 491.

(75) Wernecke, s. 9 vd.; Thomas/Putzo, s. 1886; Jauernig, s. 119.

(76) Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 508.

devletlerin mahkemeleri tarafından verilen kararların da birbirleriyle gelişmesi engellenmektedir⁷⁷.

Kanaatimizce, Avrupa Adalet Divanı'nın dava konusunun belirlenmesindeki teorisi çok geniş kapsamlı kalmaktadır. Aslında, dava konusu kavramının geniş tutulması bilinçli olarak, tüm üye devletler bakımından genel geçer bir kavram bulunmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar Avrupa Adalet Divanı bu amacını gerçekleştirmişse de, teorik açıdan bu tanımlama dava konusunun belirlenmesinde eksik kalmaktadır.

VI. DAVA KONUSU KAVRAMI VE TEORİLERİN TÜRK HUKUKU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türk hukukunda dava konusu kavramı üzerinde, Alman ve İsviçre hukuklarında olduğu kadar durulmamıştır. Dava konusu kavramının tespitine yönelik yukarıda belirtmiş olduğumuz teorilerden hangisinin benimsenmesi gerektiğine yönelik Türk hukuk doktrininde birliktelik söz konusu değildir⁷⁸. Diğer bir deyişle dava konusunun niteliği Türk hukukunda da tartışmalıdır. Ancak burada en azından Türk hukuk doktrininde, genel olarak, dava konusunun “*dava konusu yapılmış olan hak, yani dava ile elde edilmek istenen sonuç (netice)*” olduğu konusunda görüş birliği olduğu⁷⁹ söylenebilir. Bunun dışında, Türk hukuk doktrininde, dava konusunun belirlenmesinde genel olarak iki teori üzerinde durulmaktadır: 1- Tek unsurlu teori, 2- İki unsurlu teori.

Doktrindeki bir görüşe göre⁸⁰, dava konusunun belirlenmesinde tek unsurlu teorinin benimsenmesi gerekir.

(77) *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, s. 508; *Thomas/Putzo*, s. 1886, 1887; *BasKomm/Oberhammer*, s. 491-492; *Özkaya-Feredenci*, s. 171; *Rechberger/Simotta*, s. 200-201.

(78) Buna karşılık, *Alangoya*, Türk hukukunda “iki unsurlu çekişme konusu görüşünün tartışmasız kabul edildiği” fikrindedir [*Alangoya*, Y.: Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, MHAD 1969, S. 5, s. 149 dpt. 68]; *Yılmaz* ise, *Alangoya*'nın bu bulgusunun incelenen Türk yazarları bakımından yerinde olmadığı kanısındadır (s. 186-187, dpt. 302).

(79) *Postacıoğlu*, s. 232; *Bilge, N./Önen, E.*: Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978, s. 692; *Önen, E.*: Medenî Yargılama Hukuku, Ankara 1979, s. 160; *Kuru, B.*: Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C. V, İstanbul 2001, s. 4987; *Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E.*: Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2011, s. 687; *Berkin, N.*: Medenî Usul Hukukunun Esasları, Ankara 1969, s. 94; *Gürdoğan, B.*: Medenî Usûl Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı, Ankara 1960, s. 75; *Yılmaz*, s. 186; *Hanağası*, s. 122.

(80) *Bilge/Önen*, s. 692; *Kuru*, s. 4987; *Kuru/Arslan/Yılmaz*, s. 687; *Bilge, N.*: Medenî Yargılama Hukuku, Ankara 1967, s. 332; *Pekcanitez, H./Atalay, O./Özkes, M.*:

Yılmaz⁸¹ ve Tanrıver⁸², Hanağası⁸³ ve Kulaksız'a göre⁸⁴, dava konusu, salt talep sonucudur. Yazarlara göre, 1086 sayılı eski Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu)⁸⁵ çeşitli maddelerindeki düzenlemelerin içeriğinin gözetilmesi ile, kanun koyucunun, dava konusunun tanımlanmasında, dava konusunun yalnızca talep sonucuna göre belirlenmesini öngördüğü, yani tek unsurlu teoriyi esas aldığı anlaşılabılır. Bu görüşte olanlara göre, örneğin, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nun, sulh hukuk mahkemelerinin görevlerini düzenleyen 8'inci (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 4), birlikte dava açılmasının şartlarını belirleyen 43'üncü (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 57) maddesinde yer alan düzenlemeler, dava konusunun tayininde, dava konusunun devrini düzenleyen 186'ıncı (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 125) maddesinde yer alan düzenlemeler kanun koyucunun sadece talep sonucunu esas aldığı ispatıdır. Ancak bu konuyla ilgili burada hemen şunu belirtmek isteriz ki, dava konusunun devri kurumunda söz konusu olan "*dava konusu*" tabirinin yerine "*çekişme konusu*" kavramının kullanılması daha doğru ve yerinde olur. Yabancı hukuklarda, özellikle Alman hukukunda, Türk hukukundakinin aksine, dava konusunun devri kurumunda yer alan "*dava konusu (Streitgegenstand)*" kavramının yerine genel kabul gören "*çekişme konusu (Streitbefangenheit)*" kavramı tercih edilmektedir. Aslında "*dava konusu*" ile "*çekişme konusu*" kavramları tamamen birbirinden kopuk ve farklı değildir. Hatta çoğu zaman, dava konusu ile çekişme konusu kavramları birbiri ile örtüşmektedir. Ancak bazı durumlarda bu iki kavram birbirinden ayrılmaktadır⁸⁶. Son ola-

Medenî Usûl Hukuku, Ankara 2011, s. 577; Yılmaz, s. 187-188; Tanrıver, s. 80 vd.; Ulu-kapı, Ö.: Medenî Usûl Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Konya 1991, s. 19-20; Hanağası, s. 124; Karşlı, A.: Medenî Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2011, s. 516, 600; Kulaksız, s. 36; Börü, L.: Dava Konusunun Devri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2012, s. 221 vd.

(81) Yılmaz, s. 187.

(82) Tanrıver, s. 81.

(83) Hanağası, s. 124.

(84) Kulaksız, s. 38-39.

(85) 1086 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nun yerini almak üzere hazırlanan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 12.01.2011 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiş ve 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve 1086 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nu yürürlükten kaldırılmıştır.

(86) Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Börü, s. 228 vd.

rak, bu görüşte olanlara göre, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nun 237'nci (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 303) maddesinde, kesin hükmün unsurları sayılırken, “*dava konusu*” ve “*dava sebebi*” birbirinden kesin çizgilerle ayrılmıştır.

Karslı'ya göre⁸⁷, dava konusunu belirleyen şey yalnızca netice-i taleptir. Netice-i talep de, mahkemeden istenilen şey olup, davanın mevzuunu teşkil eder. Diğer bir ifade ile netice-i talep, mahkemenin davayı kabul etmesi halinde kararında neyi hüküm altına alacağı hususunun açıkça beyan edilmesi keyfiyetidir.

Doktrindeki diğer bir görüşe göre⁸⁸ ise, dava konusunun belirlenmesinde iki unsurlu teorinin benimsenmesi gerekir.

Alangoya'ya göre⁸⁹, dava konusu iki unsurludur ve dava temeli (hayat olayı) ile dava sebebi arasında fark bulunmamaktadır.

Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım'a göre⁹⁰, dava konusu üzerinde yapılan tartışmalar sırf bazı kelimelere göre dayanılarak yapılacak ve sonuçlara varılacak bir tartışma değildir. Onlara göre, dava konusunun tek unsurlu olarak kabul edilmesi halinde, şu doğru olmayan sonuçlara varılır: Örneğin bu durumda dava sebebinin değişmesi yasakla karşılaşmaz, dava sebebi değişikliğinin kesin hükmün aşılması için kâfi gelmez, ayniyet talep sonucuna göre belirlenir. Bu yazarlara göre, dava sebebi değişikliğinin, talep sonucuyla (netice-i taleple) aynı hükümlere tabi tutulması, kesin hükümde ikisinin de eşdeğer görülmesi veya dava dilekçesinin eşdeğer iki zorunlu unsuru olarak kabul edilmesi, dava konusunun da iki unsurlu olmasını gerektirir.

*Yıldırım*⁹¹ başka bir eserinde, dava konusuna ilişkin iki unsurlu teorisinin daha tutarlı çözümler getirdiği tespitini yapmış ve dava konusunu,

(87) *Karslı*, s. 600.

(88) *Alangoya*, s. 149 dpt. 68; *Muşul*, s. 100; *Yıldırım*, K.: Medenî Usûl Hukukunda Dava Konusu Teorileri, HAD 1993, S. 1-3, s. 23-50, s. 41; *Özkaya-Feredenci*, s. 177; *Umar*, B.: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2011, s. 497, 843; *Alangoya*, Y./*Yıldırım*, K./*Deren-Yıldırım*, N.: Medenî Usûl Hukuku Esasları, İstanbul 2009, s. 242; *Üstündağ*, S.: Medenî Yargılama Hukuku, İstanbul 2000, s. 529 dpt. 35a.

(89) *Alangoya*, İradî Değişim, s. 149 dpt. 68; Ayrıca bkz. *Alangoya*, Y.: Medenî Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanması İlişkin İnkeler, İstanbul 1979, s. 105 vd.

(90) *Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım*, s. 242.

(91) *Yıldırım*, s. 40.

“davacının belirli bir hayat olayına dayanarak hukuki talepte bulunması” olarak tanımlamıştır.

Üstündağ⁹² ise, talebin sebebi kavramının vakıalar karışımı; mese-
lenin muhtevasının (davanın mevzuunun; dava konusunun) ise netice-i
talep olduğunu belirterek; Türk hukukunda iki unsurlu teorinin hâkim
görüş olduğunu; ancak iki tarafın iradesine tabi olmayan davaların
(boşanma ve nafaka davaları gibi) bunun istisnası teşkil ettiğini be-
lirtmiştir.

Muşul⁹³ ise, dava konusunun usûli talep olduğunu ve usûli talebin
ise, talep sonucu ve bu talep sonucunun dayandığı vakıalar kompleksi ola-
rak iki unsurdan oluştuğunu ifade etmiştir.

Özkaya-Feredenci⁹⁴ de, iki unsurlu teorinin tercih edilmesi ge-
rektiğini belirtmiştir. Ona göre, dava konusu belirlenirken talep yol
göstericidir ve talebin dayandığı hayat olayının da dava konusunu belir-
lerken vazgeçilmez bir unsur olduğunu kabul etmek gerekir. Ayrıca ya-
zar, taraf talebi ile dava konusunun esasında belirlendiğini, ancak bu
bağlamda sadece tarafın talebinin yetersiz kaldığını; tarafın talebini da-
yandırdığı ve hatta talebini çıkarttığı hayat olayının da, en az talep kadar
önemli olduğunun kendiliğinden ortaya çıktığını belirtmektedir. Yazar,
tek unsurlu teoriyi bir örnek ile⁹⁵ eleştirmektedir: “Buna göre, davacı
davalıdan 10.000 TL talep ettiğinde bu dava konusu olarak
değerlendirilecektir. Ancak bu konuda davacının iddiasını dayandırdığı
hayat olayı (maddî vakıa) göz ardı edilmektedir. Böylece davacının,
hangi olaydan, hangi gerekçe ile bu talebi arzuladığı belli ol-
madığından, dava konusu aslen yeterince belirlenmemektedir. Örneğin
aynı davacının davalıya karşı başka bir talebi daha olabilir. Bu talebin
de 10.000 TL olduğunu kabul edersek, bu teorinin neticesinde, dava ko-
nularında karışıklığa sebebiyet verilmektedir. Zira her iki davanın talebi
aynıdır, ama dava konusu aslen aynı değildir”.

Yargıtay kararlarında, dava konusunun açıkça bir tanımı
yapılmamıştır; sadece, dava konusu, “dava ile elde edilmek istenen

(92) Üstündağ, s. 527 vd., 529 dpt. 35a.

(93) Muşul, s. 100.

(94) Özkaya-Feredenci, s. 177.

(95) Özkaya-Feredenci, s. 159.

sonuç” şeklinde betimlenmesi ile yetinilmiştir⁹⁶. Yıldırım’a göre⁹⁷, Yargıtay kararlarında iki unsurlu teori hâkimdir ve buna dayanak olan Yargıtay kararları⁹⁸ vardır. Örneğin, ona göre, tahliye davalarında, kirala-

(96) “Eldeki davada, yargılamanın yenilenerek ve iptali istenilen dava, davalılar tarafından Tapu Sicil Müdürlüğü aleyhine tapuda isim düzeltilmesi isteğine ilişkin olup, ilk dava ise yine aynı davacılar (eldeki davanın davalıları) tarafından açılan ortaklığın giderilmesi isteğine ilişkindir. Görülüyor ki bu davalarda dava konusu (müddeabih) taşınmaz aynı ise de davanın tarafları ve konusu yani dava konusu yapılmış olan hak bir başka deyişle dava ile elde edilmek istenen sonuçlar farklıdır. O halde burada H.U.M.K.nun 445/10.maddede düzenlenmiş bulunan yargılamanın yenilenmesine ilişkin koşulların gerçekleştiğinden söz etmek olanaklı değildir. Davacılar, ancak davalılar tarafından açılan ve mülkiyet nakli ile sonuçlandığını iddia ettikleri taşınmazla ilgili olarak daha önce açmış oldukları ve lehlerine sonuçlanan davadaki kanıtlara, ilama da dayanarak tapu iptali ve tescil isteğinde bulunabileceklerdir. Belirtilen nedenle, yasal koşulları oluşmadığı halde davanın kabulüne dair yazılı şekilde karar verilmiş olması doğru olmadığından hüküm bozulmalıdır”, 14. HD, 6.12.2005, E. 2005/9332, K. 2005/10954 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 13.05.2012); aynı yönde bkz. “...dava konusunun, diğer bir anlatımla dava ile elde edilmek istenen sonucun aynı olması...”, 14. HD, 19.01.2004, E. 2004/119, K. 2004/317 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 13.05.2012); “...dava konusu istek sonuçlarının her biri hakkında...”, 19. HD, 13.05.2005, E. 2004/8800, K. 2005/5500 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 13.05.2012).

(97) Yıldırım, s. 43 dpt. 58.

(98) “Hüküm: Tarafların iddia ve savunmalarına ve 958/252 sayılı dosyaya ve toplanan delillere göre evvelce aynı sebebe dayanılarak açılmış ve kesinleşmiş davaların mevcut bulunmasına ve bu sebebe dayanılarak açılmış ve kesinleşmiş davaların mevcut bulunmamasına ve bu sebeple durumda herhangi bir değişiklik olmadan aynı ihtiyaç sebebiyle açılmış bulunan bu davanın mevcut kesin hüküm karşısında dinlenemeyeceği gibi getirilen dosyalar ile davacının mevcut kiracıları aleyhine tahliye davası açmayı itiyat edindiğini ve davacının zengin bir şahıs olup sırf kiralari arttırmak amacıyla hareket eylediği kanısına varılmış bulunduğundan sabit görülmeyen davanın reddine karar verilmiştir.

6. HD. Kararı: Dava, 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkındaki Kanun’un 7. maddesinin c bendine ve ihtiyaç sebebine dayanılarak açılmıştır. Davacı şahitleri davacının oğlu Müfit’in 1957 yılında ortaklığın feshi üzerine boşta kaldığını, dükkân açıp çalışmak ve ticaret yapmak ihtiyacında bulunduğunu ifade etmişlerdir. Mahkeme, olayda muhkem kaziye olduğu ve davacının kiracıları aleyhine tahliye davası açmayı itiyat edindiği ve zengin bir şahıs olup sırf kiralari arttırmak amacıyla hareket eylediği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Davacının oğlu Müfit’in ihtiyacından dolayı İstanbul 10. Sulh Hukuk Mahkemesine açılıp reddedilen dava, 30.09.1954 tarihlidir. Dosya münderacatına göre davacının oğlunun o tarihte ağabeyi ile ortak olup manifatura ticareti yaptıkları ve bilahare 1957 yılında bu ortaklığı feshettikleri anlaşılmaktadır. Dava ise aradan iki yıl geçtikten sonra beliren yeni bir ihtiyaç üzerine 1959 yılında açılmıştır. Bu itibarla mevcut hal ve şartlar değişmiş ve davacının oğlunun ticaret yapmak için dükkân ihtiyacı doğmuş bulunduğundan olayda muhkem kaziye esası üzerinde durmaya mahal kalmamıştır. Diğer taraftan davacının zengin bir şahıs olması, oğlu bakımından ihtiyaç iddiasını bertaraf edemeyeceği gibi bazı kiracıları aleyhinde değişik tarihlerde tahliye davası açmış bulunması da kötü niyetin başlıca delili sayılmaz. Bu iti-

yanın ihtiyaç sebebini başka vakıalara dayanarak yeni bir dava ile tekrar ileri sürmesi halinde, kesin hüküm engeli doğmaz ve bu sebeple dava konusu, talepten ve bu talebe dayanak olan vakıalar karışımından oluşur. Kanaatimizce, Yargıtay'ın bu tür kararlarından dava konusunun iki unsurdan oluştuğu sonucu çıkartılmamalıdır. Örneğin, tahliye davalarında, kiralayanın ihtiyaç sebebini başka vakıalara dayandırarak yeni bir dava ile tekrar ileri sürmesi halinde, Yargıtay'ın kesin hüküm engeli doğmayacağını belirtmesi, dava konusunun iki unsurlu olmasından kaynaklanmamaktadır. Aksine Yargıtay, bu tür kararlarında⁹⁹, kesin hükmün oluşabilmesi için, dava konusunun, dava sebebinin ve davanın taraflarının aynı olması gerektiğini, ihtiyaç sebebiyle kiralayanın yeni bir vakıa ileri sürerek yeni bir dava açması halinde, dava sebeplerinin farklı olduğunu

barla, ilki tarafın ileri sürdükleri deliller mahkemece usulen takdir edilerek neticesine göre bir hüküm verilmesi iktiza eder. Aksine düşünce ve mütalâalarla yazılı olduğu üzere hüküm verilmesi usul ve kanuna aykırı ve davacının temyiz itirazları yerindedir.

HGK: Davacının 19.09.1957 gününde de oğlu Müfit'in ihtiyacını ileri sürerek açtığı dava ispat edilmediğinden reddedilmiş ve hüküm kesinleşmiştir. O dava açıldığı zaman da Müfit'in ağabeyi ile olan ortaklıklarının bozulmuş bulunduğu anlaşılmaktadır. Davacı şimdiki davasında yen bir sebep ileri sürmüştür değildir. Her iki davanın tarafları, olayları ve hukuki sebepleri aynıdır. Mahkemenin bu yönden kesin hükme dayanarak davayı reddetmiş olması usulün 237. maddesi hükmüne uygundur" (ABD 1962, S. 4, s. 459-460).

(99) "Davacı vekili dava dilekçesinde, davacının bodrum katta 1 no, davalıların ise zemin katta 2 nolu bağımsız bölüm malikleri olup davalıların bağımsız bölümlerini mobilya ve halı mağazası olarak kullandıklarını, bu faaliyet sırasında ve özellikle gece geç saatlerde yapılan mal indirimi sırasında çıkan gürültü nedeniyle davacıya rahatsızlık verdiklerini belirterek Kat Mülkiyeti Yasasının 18.maddesi gereğince bina içindeki rahatsızlık verici ticari faaliyete son verilmesini istemiştir. Mahkemece taraflar arasında daha önce görülen ve kesinleşen Ş... 1.Sulh Hukuk Mahkemesinin 1996/1271 esas-1997/618 karar sayılı dosyasında aynı konuda dava açıldığı ve davanın reddine karar verildiğinden bahisle kesin hüküm nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir. HUMK.nun 237.maddesi gereğince kesin hükümden söz edilebilmesi için her iki davanın taraflarının, konusunun ve sebebinin aynı olması gerekir. Daha önce açılan davada davacı, davalı lehine vermiş olduğu meskenin işyeri olarak kullanıma yönelik muvafakatnamenin geçersizliği, bağımsız bölümün mesken olarak eski hale getirilmesi ve tahliyesini istemiş olup, somut olayda ise Kat Mülkiyeti Yasasının 18.maddesi gereğince gürültü nedeniyle verilen rahatsızlığın giderilmesine yönelik ticari faaliyete son verilmesi istenilmiştir. Bu durumda dava sebepleri ve konusu farklı olduğundan kesin hükümden söz edilemez. Kaldı ki; niteliği gereği rahatsızlık verici durum her zaman yeni bir davanın konusunu oluşturabilir. Görülen dosyada Dairece verilen onama kararında da bu husus, böyle bir rahatsızlık iddiası varsa davacı, gerekli tedbirler alınmak üzere mahkemeye her zaman başvurabilir, ibaresi ile teyit edilmiştir", 18. HD, 23.09.2002, E. 2002/7242, K. 2002/8575 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 13.05.2012).

ve bu sebepten ötürü kesin hükmün oluşmayacağını dolaylı olarak ifade etmek istemiştir.

Yargıtay bir kararında¹⁰⁰ davacının dava sırasında dayanmış olduğu hukuk kuralındaki hesaplama yönteminden vazgeçerek, bir başka hukuk kuralına dayanarak hesaplanmasını isteyemeyeceğine karar vermiştir. Olayda, Yargıtay, davacının, 556 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin madde 66/c bendi uyarınca istediği tazminat talebinden vazgeçerek, bunun yerine aynı maddenin a, b ve c bentlerine göre yapılacak inceleme sonucunda davacının lehine tazminata hükmedilemeyeceğine karar vermiştir. Kanaatimizce Yargıtay'ın vermiş olduğu karar yerindedir. Ancak burada hemen şunu belirtmek isteriz ki, Yargıtay'ın bu kararından, dava konusunun üç unsurlu olduğu, (yani talep sonucu, vakıalar karışımı ve hukuki sebepten oluştuğu) sonucu çıkartılmamalıdır. Çünkü, dava konusu, talep sonucundan oluşurken; dava sebebi ise maddi vakıadan oluşur. Hukuki sebep ise bu kavramlar altında değerlendirilemez. Olayda, davanın başında, bir hukuk kuralına dayanılarak istenen tazminat miktarı, dava sırasında başka bir hukuk kuralına dayanılarak artırılması, Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 141'e göre, iddianın genişletilmesi yasağına girer. Bu ise dava konusu ile talep edilen miktarın artırılmasından kaynaklanmaktadır; yoksa dayanılan hukuk kuralı ile ilgili değildir. Diğer bir deyişle, hukuki sebepler dava konusunun içerisinde değerlendirilemez.

Kanaatimizce, dava konusunun belirlenmesinde, yukarıda belirtmiş olduğumuz teorilerden herhangi birisinin tüm ülke hukuk yargılamalarında aynen katı olarak benimsenmesi gerektiğini söylememiz pek doğru olmaz. Zaten dava konusu kavramını, tüm ülkelerin hukuk yargılaması sistemleri bakımından genel geçerlik taşıyacak şekilde anlamlandırılması da mümkün değildir. Çünkü, her devletin yargılama sistem-

(100) "556 sayılı KHK'nın 66'ncı maddesinde marka hakkının ihlali halinde yoksun kalanın kazancın temini için talep edilebilecek tazminat talebi 3 ayrı seçenek halinde belirtilmiş olup, davacı marka hakkı sahibi başlangıçtaki tercihi itibarıyla bunlardan lisans bedeline ilişkin (c) bendine dayalı talepte bulunduğu göre, karşı tarafın muvafakati olmaksızın bu talebini değiştiremeyeceği gibi ıslah sureti ile de söz konusu tazminata dair 66'ncı maddesindeki seçeneklerden bir diğerine dayanılmadığından, artık mahkemece 556 sayılı KHK'nun 66/1- (c) bendi yani lisans bedeli dışında bir başka tazminat seçeneğine dayalı olarak maddi tazminata hükmedilemez", 11. HD, 27.02.2012, E. 2010/10672, K. 2012/2762 (bu karar için bkz. Batider 2012, C. XXVIII, S. 2, 28 numaralı karar).

leri, maddî ve usûl hukukları arasında kurulmaya çalışılan bağlantıları birbirinden farklıdır. Ancak her şeye rağmen her hukuk sisteminin kendi içerisinde, yani gerek doktrini gerekse de yüksek yargısı tarafından dava konusu ile ne ifade edilmek istendiğinin, genel hatlarıyla belirlenmesi hukuk birliği açısından son derece yararlı olur. Aslında zaten gerek yabancı gerekse Türk hukuku doktrininde, medenî usûl hukukunda dava konusunun belirlenmesinde, usûlî talebin, diğer bir ifadeyle talep sonucunun esas alınması konusunda artık herhangi bir tartışma yoktur. Asıl tartışma konusu usûlî talep kavramının ne şekilde, hangi unsurlarla doldurulacağıdır. Buna göre, dava konusu usûlî talebin belirlenmesi için, talep sonucunun yanında, vakıalar karışımının (hayat olayının) da göz önüne alınıp alınamaması noktasında toplanmaktadır. Kanaatimizce, Hukuk Muhakemeleri Kanunumuz açık seçik dava konusunu tanımlamasa da, genel olarak dava konusunun belirlenmesinde usûlî talep, yani talep sonucunu esas almıştır. Diğer bir ifadeyle, dava konusunun tayininde, yukarıda belirtmiş olduğumuz teorilerin içerisinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda genel olarak tek unsurlu teorinin esas alındığını söyleyebiliriz.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun çeşitli maddeleri incelendiğinde, saf usûlî teorilerden, dava konusunun tayininde yalnızca talep sonucunun esas alındığını rahatlıkla anlayabiliriz. Örneğin, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun, sulh hukuk mahkemelerinin görevlerini düzenleyen 4'üncü, birlikte dava açılmasının şartlarını belirleyen 57'nci maddesinde yer alan düzenlemeler, dava konusunun tayininde, kanun koyucunun sadece talep sonucunu esas aldığıının ispatıdır. Ayrıca, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119. maddesinde de, dava dilekçesinin unsurları içerisinde dava konusu ile, talep sonucunun ifade edilmek istendiği açıkça anlaşılmaktadır. Ancak burada hemen şunu belirtmek isteriz ki, Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 119, 1-d hükmünde "*dava konusunun değeri*" tabiri ile "*dava konusu*" tabiri eş anlamda değildir, bu sebeple bu iki kavram birbiri ile karıştırılmamalıdır. Nitekim Alman hukukunda da "*dava konusu*", "*Streitgegenstand*" kavramı ile ifade edilirken; "*dava konusunun değeri*", "*Streitwert*" kavramı ile ifade edilmiştir. Diğer bir deyişle, Alman hukukunda, bu iki kavram birbirinden ayırt edilmiştir.

Ayrıca, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 303'üncü maddesinde, kesin hükmün unsurları sayılırken, "*dava konusu*" ve "*dava sebebi*"

birbirinden kesin çizgilerle ayrılmıştır. Aksi halde, vakıalar karışımı (hayat olayı), dava konusunun içinde varsayılsaydı, Kanun dava sebebini kesin hükmün bağımsız ve ayrı bir unsuru olarak da belirtmeye gerek duymazdı¹⁰¹. Zira, Türk hukukunda iki unsurlu teoriyi benimseyen yazarlara göre, dava konusunun salt talep sonucuna göre belirlenmesi halinde, davacının hangi maddî vakıadan (olaydan), hangi gerekçe ile bu talebi arzladığı belli olmaz ve dava konusu asli olarak belirlenemez. Kanaatimizce, böyle bir durum, dava konusunun iki unsurlu olmasını gerektirmez; aksine bu durum derdestlik ve kesin hüküm için varlığı gerekli olan dava sebebinin, dava konusunun ve davadaki tarafların farklı olması gerektiği kuralından kaynaklanmaktadır. Zira böyle bir durumda, davacının talep sonucu ile mahkemeden istediği şey dava konusu iken; bunu maddî vakıaya dayandırması ise dava sebebidir. Diğer bir deyişle, bu iki kavram birbirinden farklıdır, ancak derdestlik ve kesin hüküm durumlarında birlikte düşünülmesi gerekir.

Yine kesin hükümle bağlantılı olarak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu 375-1'da belirtilen yargılamanın iadesi sebepleri arasında gösterilen, “dava konusu” ve “dava sebebi” unsurları birbirinden bağımsızlaştırılmıştır.

Burada son olarak şu hususu tekrar belirtmek gerekir: Yukarıda da ifade edildiği üzere, her ne kadar maddî hukuk ve usûl hukuku teorileri diye ayırım yapılmış olsa da, modern hukukta artık maddî hukuk teorileri savunulmamaktadır. Hatta buna yeni maddî hukuk teorilerini de dâhil edebiliriz. Çünkü, doktrinde ve uygulamada maddî anlamda talebin, usûl hukuku için yetersiz ve uygun olmadığı çoktan anlaşılmıştır. Zaten bu sebeple usûlî talep kavramı geliştirilmiştir. Yani, usûl hukukunda maddî anlamda talep, yerini usûlî talebe bırakmıştır. Günümüz modern hukukunda artık maddî anlamda talep ile usûlî talep yan yana durmaktadır. Bu da medenî hukuk ile usûl hukukunun birbirinden bağımsız, ama birbirine çok yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre, artık modern usûl

(101) “HUMK.nun 237. maddesi uyarınca kesin hükümden söz edebilmek için her iki davadaki tarafların, müddeabihin ve davalarda dayanılan hukuki sebebin aynı olması gerekir. Somut olayda ise, davacılar önceki davalarda dava konusu yapmadığı bağımsız bölümlerin tescili veya bedelinin tahsilini bu davada talep etmektedir. O halde, bu kalem istem bakımından kesin hüküm şartlarının oluşmadığı açık-seçiktir”, 15. HD, 18.03.2002, E. 2002/840, K. 2002/1195 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 13.05.2012); aynı yönde bkz. HGK, 30.03.2005, E. 2005/5-132, K. 2005/203 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 13.05.2012).

hukukunda talep kavramından, kesinlikle usûlî anlamda talep (*prozessualer Anspruch*) anlaşılmalıdır ve usûlî talep, maddî anlamda talepten tamamen farklıdır. Burada sözü edilen usûlî talebi, genel hatlarıyla, “bir hukuki sonucun kesin bir biçimde belirlenmesini konu alan ve mahkemeye yöneltilmiş bulunan istek” şeklinde tanımlayabiliriz¹⁰².

Böylece, dava konusunu belirleyen tek ve asıl unsurun talep (istem) sonucu (usûlî talep) olduğunu belirtebiliriz. Diğer bir deyişle, talep sonucu (usûlî talep), sağlanması mahkemeden istenilen hukuki korunma, dava konusunun bizatihi kendisidir¹⁰³. Talep sonucu dava dilekçesinde bulunması gereken unsurlardandır ve açıkça belirtilmesi gerekir¹⁰⁴. Aksi takdirde, talep sonucunun dava dilekçesinde gösterilmemiş olması veya açık olmaması durumunda, hâkim, davacıya eksikliğin tamamlanması için bir haftalık kesin süre verir. Bu süre içinde eksikliğin tamamlanmaması halinde dava açılmamış sayılır (HMK m. 119/2).

Talep sonucu, dava çeşitlerinde farklılık gösterir¹⁰⁵. Eda davalarında (HMK m. 105), davalının verme, yapma ya da yapmama şeklinde bir edaya mahkûm edilmesini; tespit davalarında (HMK m. 106) bir hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun belirlenmesini; inşaf davalarında

(102) Üstündağ, Yasak, s. 142; Tanrıver, s. 81.

(103) Tanrıver, s. 82; Yılmaz, s. 188; “... bir dava konusu bizatihi kendisi davayı oluşturuyor ise, burada kısmi dava bulunmadığından ıslah edilebilecek bir dava da bulunmamaktadır. Örneğin, bir taşınmazın tamamı hakkında iptal ve tescil istemiyle açılan davada, davanın konusunu bu taşınmazın bizatihi kendisi teşkil etmekle, bu taşınmazdan başka bir taşınmaz davaya dahil edilmek istenirse bu halde ıslah söz konusu olamayacaktır”, HGK, 29.06.2011, E. 2011/1-364, K. 2011/453 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 13.05.2012).

(104) “Davacı, dört ayrı günde yayımlanan yazılarda kişilik haklarına saldırıda bulunulduğunu belirterek, tüm yayınlardan dolayı manevi tazminat isteminde bulunmuş, hangi yayından dolayı ne miktar manevi tazminat istediğini ayrı ayrı belirtmemiştir. Mahkemece de her yayının için ne miktar manevi tazminat istediği davacıya açıklanmadığı gibi hüküm altına alınan miktarın ne kadarının hangi yayına ilişkin olduğu da açıklanmadan hüküm kurulmuştur. Bu durumda, dava konusu ettiği yayınlardan hangisi için ne miktar manevi tazminat istediği davacıya açıklattırılmalı; hangi yayın için ne miktar manevi tazminata hükmedildiği de karar yerinde ayrı ayrı gösterilmelidir”, 4. HD, 27.02.2003, E. 2002/11736, K. 2003/2011 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 13.05.2012); Mahkemece hükme esas alınan kök ve ek bilirkişi raporları, dava konusu ilişkiyi açıklayıcı ayrıntıyı içermediğinden, Yargıtay denetimine elverişli değildir. Öte yandan, dava konusu istek sonuçlarının her biri hakkında HUMK’nun 388/son maddesine uygun şekilde şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde hüküm tesis edilmiş de değildir”, 19. HD, 13.05.2005, E. 2004/8800, K. 2005/5500 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 13.05.2012).

(105) Postacıoğlu, s. 246; Yılmaz, s. 188; Tanrıver, s. 82.

(HMK m. 108) ise, yeni bir hukuki durumun yaratılmasını veya mevcut bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesini ya da ortadan kaldırılmasını konu alır. Örneğin, dava dilekçesinde, bir malın teslimine veya istenen borcun bulunmadığının saptanmasına yönelik talep sonucu, o davanın konusunu oluşturur.

Talep sonucu, terditli (kademeli) (HMK m. 111) de olabilir. Davacı davasında birden fazla talepte bulunuyor ve fakat asıl talebi kabul edilmediği takdirde yardımcı talebi hakkında karar verilmesini istiyorsa terditli (kademeli) dava söz konusudur. Örneğin, bir malın teslimi, bu kabul edilmediği takdirde bedelinin ödenmesi terditli bir davadır. Görüldüğü üzere, bu tür davalarda, davacı biri asıl, diğeri yardımcı olmak üzere iki ayrı talepte bulunur ve ilk önce asıl talep hakkında karar verilmesi istenir, yardımcı talep ise, asıl talebin reddedilmesi olasılığı için yapılır¹⁰⁶.

Yine talep sonucu, seçimlik (HMK m. 112) de olabilir. Seçimlik davanın açılabilmesi için seçimlik bir borcun varlığı gerekir. Seçimlik borç kavramı ile seçimlik dava kavramını birbiriyle karıştırmamak gerekir. Diğer bir deyişle, her seçimlik borç, seçimlik bir dava açılmasına imkân vermez¹⁰⁷. Seçimlik borçlarda, seçme hakkı borçluya veya üçüncü bir kişiye bırakılmış ve borçlu yahut üçüncü kişi bu hakkını kullanmaktan kaçınıyorsa ancak bu durumda seçimlik dava açılması söz konusu olacaktır. Seçme hakkı alacaklıya aitse, alacaklının bu durumda seçimlik dava açma imkânı yoktur. Böyle bir durumda, davacının basit bir eda davası açması gerekir. Seçimlik davaya örnek verecek olursak, borçlu, seçimine göre bir miktar parayı ödemek veya bir malı teslim etmekle borcundan kurtulacaksa ve seçimini kullanmamışsa, davacı dava açarak borçlu/davalının bu edimlerden birine mahkûm edilmesini talep eder. Seçimlik davada hüküm altına alınması istenen aslında iki talep bulunmaktadır¹⁰⁸.

SONUÇ

Dava konusu, en kısa tanımıyla dava ile elde edilmek istenen sonuçtur ve medenî usûl (yargılama) hukukunun merkez kavramlarından birisidir. Dava konusu kavramı, derdestlik ve kesin hükmün kapsamının belirlenmesi, davanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı gibi, hukuk

(106) Bilge/Önen, s. 397; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 311-312.

(107) Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 314.

(108) Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 314-315; Yılmaz, s. 189.

yargılamasının ana konuları diyebileceğimiz konulara verilecek nitelik bakımından belirleyici bir öneme sahiptir. Dava konusu kavramının, kanuni olarak hiçbir yerde açık seçik bir tanımla yapılmamıştır. Doktrinde dava konusunun niteliği tartışmalıdır ve bu sebeple dava konusu kavramını açıklayabilmek amacıyla birçok teori ileri sürülmüştür: 1- Eski maddî hukuk teorileri, 2- Saf usûlî teoriler, a- Tek unsurlu teori, b- İki unsurlu teori, c- Üç unsurlu teori, 3- Yeni maddî hukuk teorileri, 4- Nisbi dava konusu teorisi, 5- Çekirdek teorisi.

Eski maddî hukuk teorilerine göre, dava konusu ile maddî hukuka ilişkin talep anlaşılmalıdır. Usûl hukukunda maddî hukuktan soyutlanmış, ondan ayrı ve bağımsız bir talep kavramı olamaz. Buna göre, usûl hukuku alanında kanuni düzenleme öngören kanun koyucu, kanuni düzenlemelerde talepten bahsettiği yerlerde, maddî hukuka ilişkin talebi esas almış ve onu göz önünde bulundurmıştır.

Tek unsurlu dava konusu teorisine göre, dava konusunu belirleyebilmek için, davacının talebi önemlidir. Diğer bir deyişle, dava konusu, yalnızca talep sonucu esas alınmak suretiyle belirlenmelidir. Bu teoriye göre, dava konusu, talep sonucunun bizzatı kendisidir ve vakıalar karışımının dava konusunun belirlenmesinde asli bir rolü yoktur. Ancak, vakıalar karışımı, fer'i olarak, talep sonucunun yorumlanması sırasında kullanılabilir.

İki unsurlu teori, dava konusunun belirlenmesinde, isminden de anlaşılacağı üzere, iki unsurdan yola çıkmaktadır. Buna göre, dava konusu, talepten ve bu talebe dayanak olan vakıalar karışımından veya hayat olayından oluşmaktadır. Her iki unsur eş değerlidir. Diğer bir deyişle gerek talep sonucu gerek vakıalar karışımı (hayat olayı), dava konusunun aynı derecede ve eşit öneme sahip, birbirinden bağımsız iki esaslı unsuru konumundadır. Buradan hareketle, iki unsurlu teoride, tek unsurlu teoriden farklı olarak, vakıalar karışımı (hayat olayı), usûlî talebin bir parçası olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla dava konusu kavramının belirlenmesinde, her iki unsurun eşit öneme sahip olduğu göz önüne alınarak, talep sonucu ve talebine gerekçe olarak sunduğu vakıalar karışımı (hayat olayı) birlikte değerlendirilmektedir.

Üç unsurlu teoriye göre, yabancı doktrinde hâkim görüş olan iki unsurlu teorisinin dava konusu kavramını tam olarak açıklayamadığı ve bu iki unsurun yanına isminden de anlaşılacağı üzere üçüncü bir unsurun

eklenmesi gerekir. Buna göre, iki unsurlu teorinin dava konusu kavramının iki unsuru olan, talep ve bu talebe dayanak olan vakıalar karışımının veya hayat olayının yanına bir başka unsur (hak iddiası veya hukuki sebep) daha eklenmiştir.

Yeni maddî hukuk teorileri, dava konusunun belirlenmesinde, özü itibarıyla maddî hukuktaki talep kavramını esas almışlardır. Ancak bununla birlikte, söz konusu teoriler, usûl hukukunun tümüyle maddî hukuktan ayrılmasının önlenmesini ve usûl hukuku ile maddî hukuk arasında yeniden bir bağ kurulmasını amaç edinmişlerdir. Yeni maddî hukuk teorilerini savunan yazarlar arasında da aslında bir görüş birliği oluşmamıştır.

Nisbi dava konusu teorisine göre, dava konusu kavramı tamamen amaca göre hareket edilerek belirlenmelidir. Diğer bir deyişle, bu görüşte olanlara göre medenî usûl hukukunda tek bir dava konusunun olması gerektiği anlamsızdır ve bunun yerine her usûl hukuku kurumunun amacına uygun olarak yeni bir dava konusunun belirlenmesi gereklidir. Bu çerçevede somut olay bakımından dava konusu ya daha geniş ya da dar tutulacaktır.

Çekirdek teori, Avrupa medenî usûl hukukunda dava konusunun belirlenmesinde benimsenmiştir. Avrupa Adalet Divanı, Özel Hukuk ve Ticaret Hukuku Konularında Yargı Yetkisi, Yargı Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair Konsey Tüzüğü'nün 27. maddesindeki "*aynı talep*" kelimesinden hareketle, dava konusu kavramını geniş anlamda yorumlamaktadır. Buna göre, aynı talep ile açılan davalar, çekirdekte aynı hayat olayından doğan hukuki sonuçlar üzerine aynı hukuki uyumsuzluklarla ilgili bütün hukuki korunma taleplerini kapsar. Görüldüğü üzere, aynı talep denildiğinde, taleplerin şekli bakımından ayniyeti aranmayıp, bilakis her iki dava konusunun çekirdek noktalarının aynı olması gerekmektedir. Yani, farklı üye devletlerde aynı talep adı altında açılan her iki davaya dayanak olan hukukun ve gerçekten önemli olan vakıalar karışımının (hayat olayının) örtüşmesi durumunda, dava konularının da aynılığı kabul edilmektedir. Buna göre, Avrupa medenî usûl hukukunda, dava konusu taleple belirlenmemekte, dava konusunun aynı olması için, vakıalar karışımının (hayat olaylarının) birbirinden farklı olmaması gerekmektedir.

Genel olarak yukarıda belirtmiş olduğumuz teoriler ile ilgili şu şekilde değerlendirmelerde bulunabiliriz: Doktrinde her ne kadar maddî

hukuk ve usûl hukuku teorileri diye ayırım yapılmış olsa da, modern hukukta artık maddî hukuk teorileri savunulmamaktadır. Hatta buna yeni maddî hukuk teorilerini de dâhil edebiliriz. Çünkü, doktrinde ve uygulamada maddî anlamda talebin, usûl hukuku için yetersiz ve uygun olmadığı çoktan anlaşılmıştır. Zaten bu sebeple usûlî talep kavramı geliştirilmiştir. Yani, usûl hukukunda maddî anlamda talep, yerini usûlî talebe bırakmıştır. Günümüz modern hukukunda artık maddî anlamda talep ile usûlî talep yan yana durmaktadır. Bu da medenî hukuk ile usûl hukukunun birbirinden bağımsız, ama birbirine çok yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre, artık modern usûl hukukunda talep kavramından, kesinlikle usûlî anlamda talep anlaşılmalıdır ve usûlî talep, maddî anlamda talepten tamamen farklıdır. Burada sözü edilen usûlî talebi, genel hatlarıyla, bir hukuki sonucun kesin bir biçimde belirlenmesini konu alan ve mahkemeye yöneltilmiş bulunan istek şeklinde tanımlayabiliriz.

Kanaatimizce, dava konusunun belirlenmesinde, yukarıda belirtmiş olduğumuz teorilerden herhangi birisinin katı olarak benimsenmesi gerektiğini söylememiz pek doğru olmaz. Zaten dava konusu kavramını, tüm ülkelerin hukuk yargılaması sistemleri bakımından genel geçerlik taşıyacak şekilde anlamlandırılması da mümkün değildir. Çünkü, her devletin yargılama sistemi, maddî ve usûl hukukları arasında kurulmaya çalışılan bağlantıları birbirinden farklıdır. Ancak her şeye rağmen her hukuk sisteminin kendi içerisinde, yani gerek doktrini gerekse de yüksek yargısı tarafından dava konusu ile ne ifade edilmek istendiğinin, genel hatlarıyla belirlenebilmesi hukuk birliği açısından son derece yararlı olur. Aslında zaten gerek yabancı gerekse Türk hukuku doktrinde, medenî usûl hukukunda dava konusunun belirlenmesinde, usûlî talebin, diğer bir ifadeyle talep sonucunun esas alınması konusunda artık herhangi bir tartışma yoktur. Asıl tartışma konusu usûlî talep kavramının ne şekilde, hangi unsurlarla doldurulacağıdır. Buna göre, dava konusu usûlî talebin belirlenmesi için, talep sonucunun yanında, vakıalar karışımının (hayat olayının) da göz önüne alınıp alınamaması noktasında toplanmaktadır. Kanaatimizce, Hukuk Muhakemeleri Kanunumuz açık seçik dava konusunu tanımlamasa da, genel olarak dava konusunun belirlenmesinde usûlî talep, yani talep sonucunu esas almıştır. Diğer bir ifadeyle, dava konusunun tayininde, yukarıda belirtmiş olduğumuz teorilerin içerisinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda genel olarak tek unsurlu teorinin esas

alındığını söyleyebiliriz. Çünkü, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun çeşitli maddeleri incelendiğinde, saf usûlî teorilerden, dava konusunun tayininde yalnızca talep sonucunun esas alındığını rahatlıkla anlayabiliriz. Örneğin, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun, sulh hukuk mahkemelerinin görevlerini düzenleyen 4'üncü, birlikte dava açılmasının şartlarını belirleyen 57'nci maddesinde yer alan düzenlemeler, dava konusunun tayininde, kanun koyucunun sadece talep sonucunu esas aldığıın ispatıdır. Ayrıca, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119. maddesinde de, dava dilekçesinin unsurları içerisinde dava konusu ile, talep sonucunun ifade edilmek istendiği açıkça anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adolphsen, J.:** Zivilprozessrecht, Baden-Baden 2009.
- Alangoya, Y.:** Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, MHAD 1969, S. 5, s. 125-194 (Anılış: İradi Değişim).
- Alangoya, Y.:** Medenî Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, İstanbul 1979 (Anılış: Vakıalar).
- Alangoya, Y./Yıldırım, K./Deren-Yıldırım, N.:** Medenî Usûl Hukuku Esasları, İstanbul 2009.
- Althammer, C.:** Die Streitgegenstandslehre von Karl Heinz Schwab im Zivilprozess des 21. Jahrhunderts, ZZP 123, s. 163-184.
- Arens, P.:** Streitgegenstand und Rechtskraft im aktienrechtlichen Anfechtungsverfahren, Bielefeld 1960 (Anılış: Streitgegenstand).
- Arens, P./Lüke, G.:** Zivilprozessrecht-Erkenntnisverfahren Zwangsvollstreckung, München 2006 (Anılış: Zivilprozessrecht).
- Ballon, O.:** Einführung in das österreichische Zivilprozessrecht-Streitiges Verfahren, Graz 2009.
- Basler Kommentar:** Schweizerische Zivilprozessordnung von Spühler, K./Tenchio, L./Infanger, D., Basel-Genf-München 2010 (Anılış: BasKomm/Bearbeiter).
- Baumbach, A./Lauterbach, W./Albers, J./Hartmann, P.:** Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und anderen Nebengesetzen, München 2010.
- Baumfalk, W.:** ZPO-Erkenntnisverfahren, Vollstreckungsverfahren Grundzüge des Insolvenzverfahren, Münster 2010.
- Baumgärtel, G.:** Zur Lehre vom Streitgegenstand, JuS 1974, S. 2, s. 69-75.
- Belgesay, M. R.:** Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu, İstanbul 1947.
- Berkin, N.:** Medenî Usul Hukukunun Esasları, İstanbul 1969.
- Bilge, N.:** Medenî Yargılama Hukuku, Ankara 1967.
- Bilge, N./Önen, E.:** Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978.
- Blomeyer, A.:** Zivilprozeßrecht, Berlin 1985 (Anılış: Zivilprozessrecht).
- Blomeyer, A.:** Zum Urteilsgegenstand im Leistungsprozeß, Festschrift für Friedrich Lent zum 75. Geburtstag, München-Berlin 1957, s. 43-88 (Anılış: Urteilsgegenstand).

- Böhm, P.:** Die Ausrichtung des Streitgegenstandes am Rechtsschutzziel, Festschrift für Winfried Kralik zum 65. Geburtstag, Wien 1986, s. 88-123.
- Börü, L.:** Dava Konusunun Devri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2012.
- Bötticher, E.:** Zur Lehre vo Streitgegenstand im Eheprozeß, Festgabe zum 70. Geburtstage von Leo Rosenberg, München-Berlin 1949, s.73-101.
- Buchegger, W./Holzhammer, R./Roth, M.:** Zivilprozessrecht-Sammlung/ kommentierter Fälle, Wien-NewYork 2006.
- de Boor, H. O/Erkel, G.:** Zivilprozeßrecht, Wiesbaden 1961.
- Dolinar, H./Holzhammer, R.:** Zivilprozeßrecht, Linz 2008.
- Erdoğan, B.:** Hukukta Latince Teknik Terimler Özlü Sözlük, İstanbul 2004.
- Fasching, H. W.:** Zivilprozeßrecht, Lehr-und Handbuch, Wien 1990.
- Gasser, D./Rickli, B.:** Schweizerische Zivilprozessordnung, Zürich-St.Gallen 2010.
- Georgiades, A.:** Anspruchskonkurrenz im Zivilrecht und Zivilprozeßrecht, München 1968.
- Grunsky, W.:** Zivilprozessrecht, Köln-München 2008.
- Guldener, M.:** Schweizerisches Zivilprozessrecht, Zürich 1979.
- Gürdoğan, B.:** Medenî Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı, Ankara 1960.
- Habscheid, W. J.:** Der Streitgegenstand im Zivilprozess und im Streitverfahren der freiwilligen Gerichtsbarkeit, Bielefeld 1956.
- Hanağası, E.:** Davada Menfaat, Ankara 2009.
- Haus, O.:** Der Streitgegenstand im Schweizerischen Zivilprozess, Zürich 1981.
- Henckel, W.:** Parteilehre und Streitgegenstand im Zivilprozess, Heidelberg 1961.
- Hesselberger, D.:** Die Lehre vom Streitgegenstand, Köln 1970.
- Holzhammer, R.:** Österreichisches Zivilprozeßrecht, Wien-NewYork 1976.
- Horn, L.:** Die Lehre vom Streitgegenstand, JuS 1992, s. 680-685.
- Jauernig, O.:** Zivilprozessrecht, München 2007.
- Jauernig, O.:** Verhandlungsmaxime, Inquisitionsmaxime und Streitgegenstand, Tübingen 1967 (Anl.ş: Streitgegenstand).
- Karlı, A.:** Medenî Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2011.
- Kralik, W.:** Der Streitgegenstand im Rechtsmittelverfahren, Festschrift für Baumgärtel zum 70. Geburtstag, Köln 1990, s. 261-267.

- Kulaksız, C.:** Die Teilklage im deutschen und türkischen Zivilprozessrecht, Frankfurt am Main- Berlin-Bern Bruxelles-Newyork-Oxford-Wien 2004.
- Kummer, M.:** Grundriss des Zivilprozessrechts, Bern 1974 (Anılış: Zivilprozessrecht).
- Kummer, M.:** Das Klagerecht und die materielle Rechtskraft im schweizerischen Recht, Bern 1954 (Anılış: Klagerecht).
- Kuru, B.:** Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C. V, İstanbul 2001.
- Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E.:** Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2011.
- Lent, H.:** Zur Lehre vom Streitgegenstand, ZZP 65, s. 315-360.
- Lenze, K.:** Von der actio im Privatrechtssystem Savignys zum Streitgegenstand im Zivilprozessrecht, Münster 1971.
- Leuenberger, C./Uffer-Tobler, B.:** Schweizerisches Zivilprozessordnung, Bern 2010.
- Lücke, G.:** Zur Streitgegenstandslehre Schwabs-eine zivilprozessuale Retrospektive, Festschrift für Karl Heinz Schwab 1990, s.309-320 (Anılış: Streitgegenstandslehre).
- Lücke, G./Prütting, H.:** Lexikon des Rechts Zivilverfahrensrechts, Berlin 1995 (Anılış: Lexikon).
- Meier, I.:** Schweizerisches Zivilprozessrecht, Zürich-Basel-Genf 2010 (Anılış: Zivilprozessrecht).
- Meier, I.:** Iura Novit Curia, Zürich 1975 (Anılış: Iura).
- Musielak, H.-J.:** Grundkurs ZPO, München 2010.
- Muşul, T.:** Medenî Usûl Hukukunda Terdit İlişkileri, İstanbul 1984.
- Nikisch, A.:** Zur Lehre vom Streitgegenstand im Zivilprozess, AcP 154 , s. 269-299 (Anılış: Lehre).
- Nikisch, A.:** Zivilprozessrecht, Tübingen 1952 (Anılış: Zivilprozessrecht).
- Nikisch, A.:** Der Streitgegenstand im Zivilprozess, Tübingen 1935 (Anılış: Streitgegenstand).
- Önen, E.:** Medenî Yargılama Hukuku, Ankara 1979.
- Özkaya-Feredenci, H. Ö.:** Kesin Hükmün Objektif Sınırları, İstanbul 2009.
- Paulus, C. G.:** Zivilprozessrecht, Berlin 2010.
- Pekcanitez, H./Atalay, O./Özekes, M.:** Medenî Usûl Hukuku, 12. Bası Ankara 2011.

- Pohlmann, P.:** Zivilprozessrecht, München 2009.
- Postacioğlu, İ. E.:** Medenî Usûl Hukuku Dersleri, İstanbul 1975.
- Postacioğlu, İ. E.:** Davalı Şeyin ve Hakkın Temliki: HUMK.nun 186cı Maddesi Üzerine Bir Deneme, İBD 1956/4-5, s.113-123 (Anılış:Temlik).
- Prütting, H./Gehrlein, M.:** ZPO Kommentar, Berlin 2010.
- Rechberger, W. H.:** Kommentar ZPO, Wien 2006.
- Rechberger, W. H./Simotta, D. A.:** Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts-Erkenntnisverfahren, Wien 2009.
- Robinow, J.:** Zur Lehre vom Streitgegenstand, Hamburg 1934.
- Rosenberg, L./Schwab, K. H./Gottwald, P.:** Zivilprozessrecht, München 2010.
- Schellhammer, K.:** Zivilprozess (Gesetz-Praxis-Fälle), Heidelberg-München-Landsberg-Frechen-Hamburg 2010.
- Schilken, E.:** Zivilprozessrecht, Köln-München 2010.
- Schwab, K. H.:** Der Streitgegenstand im Zivilprozess, München-Berlin 1954 (Anılış: Streitgegenstand).
- Schwab, K. H.:** Der Stand der Lehre vom Streitgegenstand im Zivilprozeß, JuS 1965, s. 81-86, Türkçe Çevirisi: Alangoya, Y.: İhtilaf Konusu Hakkındaki Doktrinin Durumu, İÜHFM 1968, S. 3-4, s. 288-303 (Anılış: İhtilaf Konusu).
- Stein, F./Jonas, M.:** Kommentar zur Zivilprozessordnung, Bd. 4, §§ 253-327, Tübingen 2008.
- Staehelin, A./Staehelin, D./Grolimund, P.:** Zivilprozessrecht, nach dem Entwurf für eine Schweizerische Zivilprozessordnung und weiteren Erlassen, unter Einbezug des internationalen Rechts, Zürich-Basel-Genf 2008.
- Sutter-Somm, T./Hasenböhler, F./Leuenberger, C.:** Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung, Zürich-Basel-Genf 2010.
- Tanrıver, S.:** Medenî Usûl Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara 2007.
- Thomas, H./Putzo, H.:** Zivilprozessordnung, München 2010.
- Umar, B.:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2011.
- Ulukapı, Ö.:** Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Konya 1991.
- Üstündağ, S.:** Medenî Yargılama Hukuku, İstanbul 2000.
- Üstündağ, S.:** İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasası, İstanbul 1967 (Anılış: Yasak).

Walter, G.: Der Streitgegenstand, recht 1990, s. 33-38.

Wernecke, F.: Die Einheitlichkeit des europäischen und des nationalen Begriffs vom Streitgegenstand, Berlin 2003.

Vogel, O./Spühler, K./Gehri M.: Grundriss des Zivilprozessrechts, Bern 2006.

Von Arx, G.: Der Streitgegenstand im schweizerischen Zivilprozess, Basel 2007.

Yıldırım, K.: Medenî Uşûl Hukukunda Dava Konusu Teorileri, HAD 1993, S. 1-3, s. 23-50.

Yılmaz, E.: Medenî Yargılama Hukukunda Islah, Ankara 2010.

Zeiss, W./Schreiber, K.: Zivilprozesrecht, Tübingen 2009.

Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

(yaygın süreli yayın)

Bank. Beşira dört sayı olarak yayımlanan,
Index to Foreign Legal Periodicals'da (IFLP) ve Tübitak Ulakbim
Hukuk Veri Tabanı'nda taranan hakemli bir dergidir.

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü

(Türkiye İş Bankası A.Ş. Vakfı)

A d ı n a S a h i b i

Prof. Dr. Sabih ARKAN

Y a y ı n K u r u l u

Prof. Dr. Ali BOZER - Prof. Dr. Turgut KALPSÜZ

Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN

D a n ı ş m a n l a r K u r u l u

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

Prof. Dr. Jürgen PRÖLSS

Prof. Dr. Hüseyin ÜLGEN

Prof. Dr. Zühtü AYTAÇ (Bilkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Ömer TEOMAN

Prof. Dr. Celal GÖLE (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU (Çankaya Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI (Atılım Üniversitesi)

Prof. Dr. Asuman TURANBOY (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. İsmail KIRCA (Ankara Üniversitesi)

S o r u m l u Y a z ı İ Ő l e r i M ü d ü r ü

v e E d i t ö r

Doç. Dr. Korkut ÖZKORKUT

E d i t ö r Y a r d ı m c ı l a r ı

Dr. Başak ŞİT/Ar. Gör. Murat GÜREL

Y a y ı n S e k r e t e r i

Pınar TEKİN

Banking and Commercial Law Journal

(Periodic Publication)

Banking and Commercial Law Journal is a refereed journal, published quarterly and cited in the Index to Foreign Legal Periodicals (IFLP) and Tübitak Ulakbim Legal Index.

Publisher

The Research Institute of Banking and Commercial Law

Representative of the Publisher

Prof. Dr. Sabih ARKAN

Publishing Board

Prof. Dr. Ali BOZER - Prof. Dr. Turgut KALPSÜZ

Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN

Advisory Board

Prof. Dr. Ünal TEKINALP

Prof. Dr. Jürgen PRÖLSS

Prof. Dr. Hüseyin ÜLGEN

Prof. Dr. Zühtü AYTAÇ (Bilkent University)

Prof. Dr. Ömer TEOMAN

Prof. Dr. Celal GÖLE (Ankara University)

Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU (Çankaya University)

Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI (Atılım University)

Prof. Dr. Asuman TURANBOY (Ankara University)

Prof. Dr. İsmail KIRCA (Ankara University)

Editor in Chief

Assoc. Prof. Dr. Korkut ÖZKORKUT

Vice Editors

Dr. Başak ŞİT/Research Assistant Murat GÜREL

Publishing Secretary

Pınar TEKİN

Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

(yaygın süreli yayın)

Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi yılda dört sayı olarak yayımlanan,
Index to Foreign Legal Periodicals'da (IFLP) ve Tübitak Ulakbim
Hukuk Veri Tabanı'nda taranan hakemli bir dergidir.

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü

(Türkiye İş Bankası A.Ş. Vakfı)

Adına Sahibi

Prof. Dr. Sabih ARKAN

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ali BÖZER - Prof. Dr. Turgut KALPSÜZ

Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN

Danışmanlar Kurulu

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

Prof. Dr. Jürgen PRÖLSS

Prof. Dr. Hüseyin ÜLGEN

Prof. Dr. Zühtü AYTAÇ (Bilkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Ömer TEOMAN (Kadir Has Üniversitesi)

Prof. Dr. Celal GÖLE (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU (Çankaya Üniversitesi)

Prof. Dr. Abuzer KENDİGELEN (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI (Atılım Üniversitesi)

Prof. Dr. Asuman TURANBOY (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. İsmail KIRCA (Ankara Üniversitesi)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

ve Editör

Doç. Dr. Korkut ÖZKORKUT

Editör Yardımcıları

Yrd. Doç. Dr. Başak ŞİT/Ar. Gör. Murat GÜREL

Yayın Sekreteri

Pınar TEKİN

B a n k i n g a n d C o m m e r c i a l L a w J o u r n a l

(P e r i o d i c P u b l i c a t i o n)

Banking and Commercial Law Journal is a refereed journal, published quarterly and cited in the Index to Foreign Legal Periodicals (IFLP) and Tübitak Ulakbim Legal Index.

P u b l i s h e r

The Research Institute of Banking and Commercial Law

R e p r e s e n t a t i v e o f t h e P u b l i s h e r

Prof. Dr. Sabih ARKAN

P u b l i s h i n g B o a r d

Prof. Dr. Ali BOZER - Prof. Dr. Turgut KALPSÜZ

Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN

A d v i s o r y B o a r d

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

Prof. Dr. Jürgen PRÖLSS

Prof. Dr. Hüseyin ÜLGİN

Prof. Dr. Zühtü AYTAÇ (Bilkent University)

Prof. Dr. Ömer TEOMAN (Kadir Has University)

Prof. Dr. Celal GÖLE (Ankara University)

Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU (Çankaya University)

Prof. Dr. Abuzer KENDİGELEN (İstanbul University)

Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI (Atılım University)

Prof. Dr. Asuman TURANBOY (Ankara University)

Prof. Dr. İsmail KIRCA (Ankara University)

E d i t o r i n C h i e f

Assoc. Prof. Dr. Korkut ÖZKORKUT

V i c e E d i t o r s

Assis. Prof. Dr. Başak ŞİT/Research Assistant Murat GÜREL

P u b l i s h i n g S e c r e t a r y

Pınar TEKİN

BANKA VE TİCARET HUKUKU DERGİSİ

Yayımlayan

BANKA VE TİCARET HUKUKU ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
(Türkiye İş Bankası A. Ş. Vakfı)

Haziran 2012

Cilt XXVIII

Sayı 2

Makaleler

- Dr. İbrahim Kaplan, Profesör**
Bağımsız Denetim Kuruluşu Yönetim Kurulu ve Denetçileri İle
Bağımsız Denetim Kuruluşunun Hukuki Sorumluluğu.....5-48
- Dr. İsmail Kırcı, Profesör**
Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyeliği 51-59
- Dr. M. Barış Günay, Yardımcı Doçent**
1989 Tarihli Kurtarma Sözleşmesi'nde Değişikliğe
İlişkin Çalışmalar 63-91
- Dr. Mustafa Yasan, Yardımcı Doçent**
6273 Sayılı "Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına
İlişkin Kanun"un İncelenmesi..... 95-137
- Dr. Ali Pash, Yardımcı Doçent**
Yeni Türk Ticaret Kanunu Anonim Ortaklık Hükümlerinin
Tanıtılması (II) YTK Kitap 2- Kısım 4-Bölüm 1 "Kuruluşa
İlişkin Sisteme Yönelik Temel Değişiklikler ve Kuruluş İşlemleri"141-199
- Dr. Seda Öktem Çevik, Yardımcı Doçent**
6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Kira
Sözleşmesinde Kira Bedeli Dışındaki Giderleri Ödeme
Borcunun Değerlendirilmesi203-227
- Dr. Sanem Aksoy Dursun**
Taahhüt Karşılığında Kiracının Hakları ve Sorumlulukları231-253

Dr. Levent Börü

Dava Konusu Kavramı ve Teorileri.....257-293

Natig Asgarov

Gönderenin Taşıma Sözleşmesi Gereğince Tehlikeli Eşya Hakkında

Beyanda Bulunma Yükümlülüğü297-322

K a r a r l a r - S e ç i l m i ş M e v z u a t

Murat Gürel, Araştırma Görevlisi.....325-362

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları (2010-2012)363-364

Dava konusu kavramı ve teorileri

LEVENT BÖRÜ ✓ (Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye)
Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

Yıl: 2012 Cilt: 28 Sayı: 2 ISSN: 1300-1396 Sayfa Aralığı: 257 - 293 Metin Dili: Türkçe

212 0

Türkçe İngilizce

Dava konusu kavramı ve teorileri

Öz: Dava konusu, en kısa tanımla dava ile elde edilmek istenen sonuçtur ve medeni usul (yargılama) hukukunun merkez kavramlarından birisidir. Dava konusu kavramı, derdesti i k ve kesin hükmün kapsamının belirlenmesi, davanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı gibi, hukuk yargılamasının ana konuları diyebileceğimiz, konulara verilecek nitelik bakımından belirleyici bir öneme sahiptir. Dava konusu kavramının, kanuni olarak hiçbir yerde açık seçik bir tanımı yapılmamıştır. Doktrinde dava konusunun niteliği tartışmalıdır ve bu sebeple dava konusu kavramını açıklayabilmek amacıyla birçok teori ileri sürülmüştür. Günümüzde, hâlâ dava konusu kavramı üzerine yeni teoriler ileri sürülmeye devam etmektedir. Çalışmada, dava konusu kavramı, doktrin tarafından ileri sürülen teoriler altında tanımlanmaya çalışılacaktır.

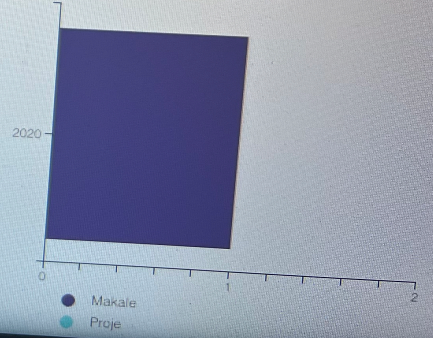
Anahtar Kelimeler:

Konu Alanı: Sosyal > Hukuk

Belge Türü: Dergi Makale Türü: Diğer

Erişim Formatı: Erişime Kapalı

1 Atıf



Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi



ISSN: 1300-1396

EISSN:

Web

Editör: Korkut Özkorkut

Yayına Başladığı Yıl: 1961

Yayıncı:

Yıllık Yayın Sayısı: 4

Yayın Yapması Gereken Aylar: Mayıs, Haziran, [September], Aralık

Yayın Dili: İngilizce, Türkçe

Yayın Formatı:

Dizinlendiği Yıllar:

2021 - 2021 (Sosyal)	2020 - 2020 (Sosyal)	2019 - 2019 (Sosyal)	2018 - 2018 (Sosyal)
2017 - 2017 (Sosyal)	2016 - 2016 (Sosyal)	2015 - 2015 (Sosyal)	2014 - 2014 (Sosyal)
2013 - 2013 (Sosyal)	2012 - 2012 (Sosyal)	2011 - 2011 (Sosyal)	2010 - 2010 (Sosyal)
2009 - 2009 (Sosyal)			

Konu Kategorisi:

Sosyal > Sosyal

Konu Alanları:

Hukuk

Makale
Sayısı

382

Atıf Sayısı

739

Kendine
Atıf Sayısı

80

Makale & Atıf Sayısı

160
140
120
100
80
60
40